Масса а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера дениз ★ ЕРА, 10 НОЯБРЬ, 1988 ШУ. ★ № 134 (7637). ★ Мах 3 кеп.

ВАЙ БОЛАМ ЮХАБАРГБОАЦАШ БА

ЦIеча майда тIа хинна военни паради къахьегамхой демонстрации

Шоана бIаргадайри мишта низ айлуш яр демонстраци? Iуйрийна шоай цIеношкара арабувла нах колоннашка вIашагIа кхийте. ЦIеча майдане болхача дуккхача нахах дIакхет. Тахан а, 7 ноябре, цу тамашеча болама бIарахьежаш советски обществерча динамични процессашца буст Iа из. Иштта перестройкас а динза даргдоацар кхетадарца хIаравар дIалаьцав, дуккха нах социальни творчествана юкъеэзаб, деррига халкъ доладалийтад. ДIахьалхашкахьа даха тешаме а бIуболийта а ориентираш еннай вай болама КПСС XXVII съездои XIX Еррнгсоюзни партконференцеи. Уж я демократизаци, гласность, экономическии политически реформаш.

ХIанз гуш долча хувцамаша дIахьокх социальни идея вахаре мегаш хилар. Цунна дола тешал да 1917 шера октябре хержа никъи ЦIеча майданера таханара торжествои.

Мехка керттера майда цIенхаштта торжественни кийчъенна я. Исторически музея зданегахьара цIей дездеш болхачаргахьа ерзаяь я «Октябрь — керда дуне кхолла юхь дIайолаяьр» яха уйла тIаоза панно. Укхаза я болхлойи ахархойи дунен тIа эггара хьалхарча пачхаьалкхен графически символаш а — марси жIови, пхи са бола седкъа.

ГУМ-а фасада юкъамоттиге — В. И. Ленина монументальни портрет. Ильича портрета аьрда оагIорахьа я тахан къаьстта эшаш долча цу турпалча шерий «1917 — деррига Iаьдал Советашка», «Революци», «Лаьтта ахархошта» яха лозунгаш тIа дола панно. Паннона аьтта оагIорахьа да вай заман маIан дола «Перестройка, керда политически уйла», «1988 шу — хIама хьаде деза ха, практически гIулакхий ха» яха дешаш.

Кремлевски пена дIоаххала 15 союзни республика хоза кийчдаь гербаш да. СССР Пачхаьалкхен герба гонахьа хьахьокх вай мехка вежарашха долча халкъий цхьатарра нийсхо хилар.

Дукха нах ба хьаьший трибунаш тIа. Уж хьалйизай ленински парте ветеранаша, Октябрьски революце доакъошхоша, граждански Сийлахь - боккхача Даймехкеи тIемай турпалаша, Iилмаи культураи деятелаша, космонавташа. Укхаза я дипломатически корпус.

ЦIеча майдано тIоараш тохарца тIаэц Коммунистически партеи Советски пачхаьалкхени деятелаш.

Мавзолея центральни трибуна тIа бовл новкъостий **М. С. Горбачев, В. И. Воротников, Л. Н. Зайков, Е. К. Лигачев, В. А Медведев, В. П. Никонов, Н. И. Рыжков, Н. Н. Слюньков, В. М. Чебриков, Э. А. Шеварднадзе, А. Н. Яковлев, А. П. Бирюкова, А. В. Власов, А. И. Лукьянов, Ю. Д. Маслюков, Г. П. Разумовский, Н. В. Талызин, О. Д. Бакланов.**

Укхаза ба гIорбаьнна советски военачальникаш.

ЦIеча майдана брусчатка тIа парадни строе нийсденна латт Московски гарнизона эскар.

Спасски гIала тIарча куранташа хоам бу 10 сахьат даларах. КПСС ЦК Политбюро членалла кандидата, СССР оборона министра эскара инарала Д. Т. Язова хьаэц парада командующи волча эскара инаралгара К. А. Кочетовгара рапорт, эскарга хьожаш чакхвоал, цIейца дIаькъалбувц параде дакъа лоацараш.

Цул тIехьагIа эскара инарал Д. Т. Язов трибуна тIа воал, къамаьл а ду.

* * *

Дуккхача наха цхьатарра оала «Ура!» майдане чакхдоал. Екаш я Советски Союза Пачхаьалкхен гимн, артиллерийски салют хьахоз.

Дуккхача шерашкара хьайоагIача традицегIа эггара хьалха майдан тIа бовл военно - музыкальни училища дешархой. Цар йоаккха йиш хьаллоац эзартрубни сводни оркестро.

Строе ба военни академешка дешабагIараш, лакхерча военни училищей курсанташ — эскареи флотеи эпсарий корпуса доккхали кхоанеи.

Эза тай санна нийсбенна, Даьхено даьдайи дайи тIема традицеш тийша касталашха дIалургйола кагий нах суворовцаш, нахимовцаш гучабаьлча трибунаш тIара бараш раьза хиле хьов.

Сводни оркестра музыко хьахазийтац тIехь-тIехьа чIоагIагIа хула моторий тата. Исторически музея здани шин оагIорахьара дIалаьца долалу М. И. Калинина цIерагIча гвардейски мотострелкови Тамански дивизе тIема машиний аьшка тоатол. Йоккха говзал дIахьокх парашютно - десантни полка водителаша а. Десантникий тIема машинаш хувц Ю. В. Андропова цIерагIча гвардейски танкови Кантемировски дивизе колоннаша.

ТIехйоал шоаш лела артиллерийски установкаш, цIи хезача «Катюшашкара» хьайолаенна йола реактивни артиллере тIема машинаш, зенитно - ракетни комплексаш, лаьттарча эскара ракетни установкаш.

Массехк шу да ЦIеча майдане парадни строе стратегически ракеташ йоаца. Цо тешал ду РСМД хьакъехьара исторически советско-американски Договора кулгаш яздара тIакхоачавеш керда уйла котъялара. Котдаьннача хьаькъала луш дола салют санна дек договорага хьежжа кIезигагIеи юккъера гаьнеи йолха ракеташ планагIа дIайоахаш Сарыозекереи Капустин Яререй эккхамаш. Из а ба болам, ядерни боацача машарга бода болам. Арсеналашкара дIайоал ядерни ракетий бIарчча класс. Цар образецаш выставочни экспозицешка мара юсаргьяц, СССР Герзашцарча Низий Центральни музее хIанзле оттадаь да цхьа моллагIа доаца предметаш — дIаяьккхача ДСД-10 яхача ракета гаргаш. Иштта йола экспонаташ дунен тIема музеяшка дукхагIа хургья, нагахьа санна герз дIадаккхара процесс кердача соглашенешца дIахьош хуле.

Парада тIеххьара аккорд а хинна дIаэттар Мавзолея хьалхашка гIолла вIашагIкхийтта военни оркестр чакхъялар.

ЦIе майда, ма дарра аьлча цIеча беса ерз: из хьалъюз эзари бархI бIаьи знаменосцо. ЦIеча байракхаш тIа — В. И. Ленина портрет. «БIаь шерий дIоахалла яхийла сийлахь - воккхача Ленина цIи а цун гIулакх а!» — яха дешаш дек майда тIа гIолла.

Пионераша зизаш лу партеи Советски пачхаьалкхени кулгалхошта.

ЦIеча майда тIа бовл демонстранташ. Колоннашта хьалхашка — Москван байракх тIайола установка. Машина тIа ба карарча шера хьалхарча ийс бетта хьинаре къахьегарца белгалбаьнна столицерча районий викалаш. Царна юкъе ба Iилманхо-экономист Р. Вартанов, «Знамя» яхача машинаш еча завода слесарий - сборщикий бригадир А. Григорьев, МВТУ студент О. Коваленко, хьехархо А. Корнеева, спецсплаваштa обработка яра завода токарь Б. Кистрин, берий лор О. Потапова. Цу массанеша бокъо яьккхай шестви хьаелла перестройкана хьинаре дакъа юкъедахьарца, къахьегача, дешача, социалистически яхье толамаш дахарца.

Вай перестройке хIаравар лоархIаме а эшаш а ва. Теркам тIаозаш да демонстранташа дахьа производстве хьалхалаттарий, кердадар кхолларий портреташ. Вай дерригаш а, духхьал декхараш кхоачашду нах хинна ца Iеш, кхолламе къахьегамхой хила йиш йолаш да. Цудухьа чакхйоаккхаш я вай обществе радикальни экономически реформа. Боахама расчет, аренда, боахамера Советий лоархIам айбар, демократизаци, гласность — гой, уж да-кх доллача хIаман да ше ва ала советски сага бокъо луш дола гIулакхаш. Болх беча моттиге, ший городе, ший мехка.

Москверча № 3 йолча мебельни фабрика отделочникий бригадир Киселева Марина Васильевна тхона яйзар цу даькъерча столица къаьнагIйолча предприяте викалашта бе доалла доккха портрет бIаргадайча. Цу тIа бригадир яьккхай ший барттайнача коллективаца цхьана. Цунна дош лу.

— ЦIей хьатIакхоачаш тха Баумански района планал совгIа арахийца халкъа эша товараш 18 миллион сома маьха да. Тха коллектива дакъа а да цу юкъе: кхаь шереи ах шереи заданех бригада лоархIаьй цIей хьатIакхоачача денoшка. Ма хеталаш, из качества чотагIа да, аьнна? Йовзий шоана «Ольховка» яха корпусни мебель? Из оаха хьаеш я. Тикашка из сихха дIаэц. Из дика хилийтар вIаштIехьдаьккхад оаха, хIанз тха декхар — цу тайпара мебель рынка ма эшша хьаяр.

ЦIеча майдан тIа гучайоалл «Правда» яхача газета йоккха макет. Разворота тIа дIаяздаьд — «гласность». Марше ба «Правда» яхача КПСС ЦК издательства печатникаш. Дукха шераш да укхаза И. А. Шкуратова болх бу.

— Тхона массарел хьалхагIа хов дерригача дуненна кхоана арадоалача газеташ тIа мара деша йиш йоацар, — йоах Иван Алексеевича. — «Правда» а кхыйола издaнеш а арахецаш тхона дикагIа гу гласноста, демократизаце, хIара дийнахьарча болама процесс шерлуш йоагIалга. Цхьабакъда, кепайоазонера цу тайпара хувцамаш массанена чаме хетац. Къаьстта критика зонел арахьа баха па Iемараштa, ца ховраштa, ца ловраштa. Сои са новкъостийи цхьан дагара да: перестройкана гласность цIена фо санна эшаш я.

ХьатIакхаьчай практически гIулакхаш дара ха. Цох дувцаш я транспоранташ а. Москверча машинаш ераша дунен боараме йола продукци арахецилга цхьан шера 27-негара 40,8 процентага кхоачаш айъеннай», — иштта дешаш го йиш я Кунценски района колоннага хьежача. «Ер шу доладелча гIоне Москве наха дIаеннай 39 эзар керда квартира» — йоах гIишлонхоша. «ВорхI эзар болча зIамигача москвичаша берий бешамашкеи яслешкеи новоселье яьй», яхаш хоам бу Фрунзенски района демонстранташа яхьача транспаранто. Царна дIатIатоха: эксплуатаце дIаенна 3 поликлиника, московски торговлен карта тIа хьахинна керда 77 тика, Бабушкински районера колхозни рынок. Цар тешал ду вай экономика наьха вахарера хьашташ кхоачашдаргахьа дIаерзаш йоагIалга.

Столицерча Тимирязевски района транспаранташа хоам бу «Московски низковольтни аппаратура завоз» яха Кооперативни предприяти» хьаярах. Массехк шу хьалха СССР электротехнически промышленноста министра приказагIа из предприяти дIаяьккхаяр, рентабельни йоацаш хилар бахьан долаш. Бакъда, коллективо завода кхел хано дIадеххача тайпара къоастайир. Предприяти арендагIа лелае дIанийцар цар, цига болх беш бараш ши бIаь саг кIезиг а баь, керттерча даькъе кулгалдара персонала чотагIа а долаш. Арендо сихха дегIайоалаю саг производства да хилара уйла. ХIаьта да беррига низ дIалуш къахьегаш хул. Хьалхарча бетта къахьегама овсарле укхаза 6 процент лакхъелар.

ЦIеча майда тIакхоаччача — столицера хетаргахьа эггара лоацагIа йола магистраль — Исторически проезд — йолчча хьалъайеннача моттиге гIолла чакхбоалача хана цхьатарра кулгаш хьалоац мугIаре боагIача кагирхоша. Массехк бутт хьалха, укхаза, — лаьттара а доацаш, бIаьшерений — тIоанашкара вай исторе вещественни дагалоацам хьаоахкаш яьлла экскаватор соцае езача хана санна. Города бокъонца бола патриоташ хилар бахьан долаш соцадаьдар Исторически проезде деш хинна ремонтни балхаш, хIаьта укхаза баьхкар археологаш. ХIаьта кастлашха укхаза корайир сенсационни хIама — духхьашхара московски берестяной грамота. Оахкамаш деча хана корайир Китай — города Воскресенски коанаIарий, Иверски киназа а монетни ковна а лардаш, XIII—XV-ча бIаьшеренашка хьалъяь хинна Московски посада гIишлош, Неглинная яхача хин тIа гIолла тиллача Каменни тIийх юхейиса юхкаш. Духхьал факташ хиларал совгIа, вай исторе тIоанаш да уж. Тахан дукхагIа лораде даьннад вай уж. Исторех дар долчча бесса дувца доладаларо кхоаненах низ болийт вайга, социалистически идеалех бола тешам чIоагIбу.

«Деррига Iаьдал — Советашта» — майда тIагIолла чакхдоал Октябрера вайцига хьакхаьча дола лозунг. Таханара цун маIан мишта кхетаду вай?

— ХIанз долаш дола хIама а хинна дIаотташ латт воай лоIамагIа боахам вай лелабелга, — дувц Бауманоки райисполкома председатела В. Коробченкос. — Территориальнии ведомственнии хьашташ гармоничнн хьисапе вIашкадоаладарах, шинна а оагIонна вIаши пайда лурголча экономически кIийлен тIа районерча предприятешцеи учрежденешцеи тхоай бувзамаш вIаштIехьдахарах латт цун маIан. Ард вай, нах бахача цIеношта реконструкци е, районе йолаш йола соцкультбыта объекташ чIоагIъеи кердаяраш хьалъеи йолалу-кх къахьегама коллективаш. Цунна метта царна кхоач фусамий цхьа дакъа, кхы тIа а аьттув боал шоашта деча бе-беча гIулакхех пайда нйбе. Тахан, хIаьта къаьстта кхоана перестройка толам лоархIамеча даькъе тийша ба кагирхоша юкъехьоргдолча дакъах. Колонне вIаши довз тхо Москван комсомольски ударни гIишлоний штаба начальникаца, «Трудовая инициатива» яхача кагирхой ассоциаце кулгалхочунца В. Осиповца.

— Къаьстта дог гIоздаьнна накъавенав со укх цIейна, — йоах Владимира. — Дукха ха йоацца Москвани Подмосковьяи кагирхошца вIашагIкхетар хиннад Михаил Сергеевич Горбачева. Тха ассоциаце балха беза мах баьб цо. Керда инициативаш гучаювлийтара хьинар айду цу гIулакхо. Массаварг а, Москван истори деза мел хетар, тхоаш долча, Разина улица тIа вар хьех оаха. Реставраторашта гIо ду оаха, хьал а ю тоа а ю берий ловзараи спортивнии площадкаш, города баьццара зонаш хозъю.

Ек фанфараш. «Героям спорта» яха марш а екаш, майда тIа хьакхоач спортсменаш. ТIехъювл москвичаш — XXIV-ча Олимпийски ловзарий чемпионаши призераши — тIабола йийлла йола машинаш. 67 столичнн спортсмено даьхад дошо, дото, бронза совгIаташ. Царна юкъе — гимнаст Дмитрий Билозерчев, нек дер Владимир Сальников, футбольни команда капитан Виктор Лосев. Майдах хьахул Iалаьмате йоккха спортивни площадка. Выступленеш ю легкоатлеташа, гимнасташа, тIехлелх велосипедисташ. Къонача физкультурникий говзал — советски спорта хургдолча толамий тешал.

Демонстраци чакхйоакх дIаерзаю Москвани Московски областеи фольклорни коллективаша. Дек эрсий халкъа иллеш, сихденна ду халхараш хувцалу сатийнача хоза еча хороводаца. ТIаккха цIаькхазза а дог ураувттаду марш ек. Цу тайпарча нота тIа чакхйоал мехка керттерча майда тIара торжество, цхьабакъда цIей-м дIахо деcдеш да.

«Вай деррига а де деза, духхьал цхьа гудок тохара мара Iи ца теача локомотива хьале перестройка ца йиснйтара — аьннад М. С. Горбачева Москвани Подмосковьяи кагирхошца хиннача вIашагIкхетаре. — Вай енна яьннай сигнал, техаб гудок, дIахьалхашкахьа аха деза, мел халеи чоалханеи дар, аьнна юха ца увзалуш, алсамъяккха еза дIахьалхашкахьа ахара темп.

Революционни эргалонаш атта юеннаяц цIаккха а. Цхьабакъда, массай дийна кхоллам сомабаьккхача перестройкас тIа-тIа дукхагIа шийна тIехьабоах духхьал тIехьабараш хинна ца Iеш, иштта Iалаьмате боккхача, хIама хьакхоллаш болча балха тIа хьинаре дакъа лоацаш бараш а. Цунах латт вай дIахьалхашкахьа ухилга юхатохалург ца хилара тешал. Социализма наькъагIа, Октябра наькъагIа дIахьалхашкахьа ухаргхилара тешал.

(ТАСС).

СУРТА-ТIА: РСФСР Министрий Совета здании СЭВ здании йола моттиг. А. СОЛОВЬЕВА сурт. (ТАСС фотохроника).

Октябра наькъагIа

Грозне хинна къахьегамхой демонстраци

Сийлахь - йоккхача Октябрьски социалистически революце 71 шу дизар. Цунна хетадаь цIей дездеш яр Нохч - ГIалгIайче а. Ди тIехьагIа, къаьстта укх тIеххьарча шерашка, къаьггагIа гучадоал мехка а исторена а Октябрь мел боккха лоархIам болаш ба... Октябра хIара шера вай социалистически Даьхено коммунизмагахьа керда гIа боакх.

Нохч - ГIалгIайчен столице — Грозне демонстраци чакхъяргйола майда Iалаьмате хоза кийчъя я, цига гуллуш ба цIей дезде кийчбенна грозненцаш, хьаьший. ЗаггIе белаш, дегаш гIоздаьнна болча наха тара я город. Зизашца, ахкиргашца кхаьла я ерригa майда. ДIа мел хьежача гуш да плакаташ, транспаранташ, цIе байракхаш, лозунгаш. Ше йолчул йIаьхегIа хет Грозный. Городе мел йолча моттигал а эргаш я демонстраци хургйола майда.

Вай мехкарча наха боккха лоархIам болаш да ер шу. Перестройко белггалара болар даьд советски халкъа вахаре. Дуккхадар хувцаденнад. Хьинаре къахьегаш болча берригача советски нахаца цхьан мугIаре а этта латт Нохч - ГIалгIайчен къахьегамхой а. ДегIабоагIаш, айлуш боагIа республика халкъа боахам, культура, промышленность, ди тIехьагIа дикагIа а дукхагIа а арахец продукци. ХIаьта тIайоагIача хана къахьегама хьинар айлургхиларах шеко яц.

Трибуна шин оагIорахьа доахк КПСС ЦК Политбюро членийн портреташ.

Майдан тIа екаш я музыка. Кийчъенна латт оркестр. Iуйрийна итт сахьат доаллаше а трибуна тIа боал Нохч - ГIалгIай республика партийни, советски органий кулгалхой, комсомола викалаш, парте, тIема, къахьегама ветеранаш, производства хьалха латтараш.

Советски Союза гимн ека йолалу. Октябрьски цIейна хетаяь къахьегамхой демонстраци дIайолалу.

Майдан тIа боал Даьхен цIейна йоаржаяь хиннача социалистически яхье котало яккха аьттув баларах демонстраце хьалха отта бокъо енна бола города дикагIбола къахьегамхой - знаменосцаш.

Царна тIехьа боагIа парте, комсомола, Сийлахь-боккхача Даймехка тIема, машарерча къахьегама ветеранаш. Республике сийдеш, Октябра Даьхен дийна бола тешаш ба уж. Истори хьадаьд цар шоаш. Таханарча кагирхошка хьежаш, гIоза вахар бIаргагуш белакъеж уж, сабарре гIа боах.

Екача маршаца шоай гIа нийсбеш майдан тIа гIолла трибунана хьалхашка боал Грознеиски гарнизона бIухой.

Уж ба хьалха болхарашкара эстафета хьаийцараш, Даймехка тIем тIа шоай са ца кходеш, майра лийтарий къонгаш а къонгий къонгаш а.

ТIехьа боагIа кагирхой. Таханарча къахьегама класса когаметта дIаотта безаш бола, болхлой профессеш караерзаеш боахка профтехобразоване викалаш боагIа тIаккха. Беррига кагирхой юхь сийрдаяьнна, дегаш гIоздаьнна ба.

(Доладур. ДIахододар 2-ча оагIо тIа).

СУХАЛБЕ БЕЗА

Назрановски района кхаш леладераш карарча шера тIеххьара культураш чуэцаши кердача шера хьувкъама лард йоллаши ба. Масала, массехк ди хьалха «Назрановский» совхоза кхашка укх тайпара сурт дар. Чуэца езар 2071 гектар йолча, чуийца яьннар 771 гектар хьажкIаш мара яцар. Шекара свеклаш чуийцаяр 328 гектара тIара, хIаьта 120 гектара тIа яраш кулг тоханза яр. Цул совгIа, генараш дIадийна 80 гектар а комбайнашка хьежаш яр. Ер материал кепатохача хана цхьацца хувцамаш хургда цу цифрашка. Дале а, хьувкъа чуэцара тIадерзадаь балхаш укхаза ледара лел аьлча харц хургдац.

Чуэцанза йисача культураша дIалаьца лаьтта аха вIаштIехьа дац. Цудухьа геттара тIехьадоалаш латт боахаме гурахьа дувш дола ялаташ дIадувлга. Эзар гектар совгIа майда я сихха уж балхаш чакхдаха дезаш. Кхы дикагIа хьал дац зяба лаьтта оахачеи из кийчдечеи. Цох ялхлагIа дола дакъа мара октябра тIеххьарча деношка аьха даьннадацар. ХIана нийсденнад из?

Эггара хьалха болх нийсса вIаштIехьа ца баккхар бахьан долаш. Тхо цига хиннача дийнахьа пхи-ялх трактор мара яцар лаьтта оахаш. Уж а цхьан сменагIа мара хилац укхаза.

ТIехьадаьннад хьажкIаш чуэцара балхаш «40 лет Октября» яхача совхозе а. Массехк ди хьалха укхаза из культура чуийцаяр 995 гектара тIара. Йиса майда — 1405 гектар. ЦаI да белгалдаккха дезаш: боахаме хIанз дукха даьд юхейиса хьажкIаш сихха чуэцара. Ялат чуэцаш йолча СК-5 яхача комбайнаш тIа ЧНК-4 яха жаткаш а ехка, болх бу укхаза. Дийнахьа 18—20 комбайн хул хьажкIий кхашка. Цул совгIа, республика кхыча боахамашкара оарц а дийхад совхоза кулгалхоша.

ХьажкIаел совгIа чуэцанза яр коартолаш, генараш. Цо юхатетт зяба лаьтта ахара балхаш. Бакъда, мукъадаьнна кхаш цу сахьате кIалтIатохар укхаза. Из болх беш хул дийнахьа 12—14 агрегат. Гурахьа дувш дола ялаташ дIадера 3 эзар гектар кийчъяьй совхозе. Цох дукхагIдар дIадийна даьннад.

«Экажевский» совхоза кхаш леладераш хьажкIаш чуийца бала гаргагIертабар, цхьабакъда, хьаахка езаш яр 151 гектар коартолаш. Нагахьа санна гурахьара ялаташ дIадереи зяба лаьтта ахареи балхаш дика чакхдахарах дувце, цIенхаштта бехк баккха беза А. Гандалоев агроном волча № 1 йолча бригада коллективана. Мела лелар укхаза гIулакхаш. ХьагучогIа, кIезига новкъостал ду бригадана Х. Яндиев керте латтача совхоза агрономически службас а.

ХьажкIаш чуийца боалаш латтар «Маяк» совхоза кхаш леладераш. Пачхаьалкхенга ка бола ялат, шекара свеклаш йохкара план тIеххкхоачашъяьй укхаза. Масала, хьажкIаш, план 250 тонн йолаш, хIанзле ехкай 300 тонн. Хьинаре къахьийгад уж толамаш доахача звеньевой Р. Муцольгов, бригадир Х. Аушев керте латтача коллективаша. Цунга хьежжа гIулакхаш дар кердача шера хьувкъама лард йоллача а. Гурахьара ялаташ дIадера планаш кхоачашъяь а баьнна, кхы тIа а ги дIадувш бар совхоза механизатораш.

ТIаккха фу хьал дар совхоз - техникуме. Тхо цига хиннача дийнахьа чуийца яьннаяр 380 гектар хьажкIаш, йисараш 220 гектар яр. Кхай тIа болх беш цхьа комбайн мара яцар. Кхы ца йохаш, йоачан юкъе ца эккхаш цо къахьеге а, дукха деноош дезаргда цунна берригa хьувкъам чуэцара. КхоалагIа дакъа гурахьа дув ялаташ мара дIадийнадацар совхозе. Садуаш дар ялат дIадера лаьтта кийчдеча этта хьал а. Цу тайпара майда еррига а 30 гектар мара яцар укхаза хIанзарчоа. Зяба лаьтта ахарах вIалла дувцалга а дац. Из дош тесса дитадар совхоза кулгалхоша.

Iа гаргагIертад. Дукха ха йисаяц лоа дилла а. Мело ца еш чакхдаха деза кхашкара балхаш. Из дара бехктокхаме ва хIара кулгалхо, хIара ахархо.

М. МАРТАЗАНОВ,
Назрановски РАПО керттера агроном.

Октябра наькъагIа

Грозне хинна къахьегамхой демонстраци

(Йистедоалар. Доладур 1-ча оагIо тIа).

Профтехучилищай дешархошта тIехьа боагIа хоача дувхарца кийчбенна бола Грознерча школай дешархой. Зизайх, плакатех, транспарантех хьалйиза я цар колонна.

ТIаккха майдан тIа йол города районаш.

Сийлахь - боккхача Октябра 71 шу дизара сийна шоаш даьха къахьегама толамаш белгалдоахаш дола рапорташ, лозунгаш, транспаранташ, плакаташ, зизаш дахьаш боагIа Старопромысловски района къахьегамхой кхоач трибунана хьалхашкарча майда тIа. Царна хьалхабаьнна боагIа района эмблема, цIе байракхаш яхьаш бараш. Хоза кийчъяь бIарг тIаотташ я мехкдаьтта вышка тIа йоалла эмблема, цIеча байракхашца, шарашца, зизашца ега я къахьегама коллективай колоннаш, сакъердаме белаш, «ура» яхаш махьарч детташ боагIа дегаш гIоздаьнна бола нах. БIубенна гIа боах цар. Из тамашийна хIама а дац. Республика халкъа боахама эггара къаьнагIдолча даькъа мехкдаьттахоша шерра социалистически яхь йоаржаяьяр цIейна хетаяь, хIаьта цу къахьегама къовсаме доккхий толамаш даха аьттув а баьннаб цар, тIеххоачашъяьй деррегача техникo-экономически хьоккамех йола итт бетта задалеш, лакхъеннай къахьегама овсарле.

Революционни, къахьегама, тIема традицеш дIахо а хьош, района мехкдаьттахой, бурувдеттараш, машинашъераш, транспортникаш, гIишлонхой, кхыча доакъой къахьегамхой шоай доккха дакъа юкъекхухьаш ба тахан мехка, республике шерра чакхйоаккхача перестройке, демократии гласности кIоаргъеча, хьинареча къахьегама тIехьа шерра яхь йоаржаеча. Района къахьегамхой колоннашта юкъе а белгалбаьнна ба уж. Карара шу доладелча денз йиззача боахама расчетеи шо-шоашта финансировани ечеи кердача системагIа болх беш йолча «Грознефть» объединене барттайнача, интернациональни коллективо беттагара беттага алсамдоах ший толамаш, производственни хьоккамаш лакхду, балха юкъеккхувл хIанзарча ханара кердагIа мел йола методаши технологически процессаши.

ЦIеча байракхаша, транспаранташа хозъяь кийчъяь я трибунана хьалхашка гIолла чакхйоалаш йола «Старогрознефть» «Октябрьнефть» яхача мехкдаьтти гази йоахача, «Грознефтегаз», бурув тохара балхий управленей къахьегама коллективай колоннаш. «Сийлахь - воккхача Ленина васкеташта мутIахьа хилар — вай йоахача коталоний кIийле», «СССР- — цаIйола дуккхача къамех латта союзни пачхахьалкхе», «КПСС политика — машаран хIама хьакхоллараи политика», «Гонахьара Iалам лораделга — деррегача халкъа гIулакх» яха а кхыдола а лозунгаш дахь цар.

Сийлахь - боккхача Октябра цIей лоархIамеча хана дезду советски наха санна республика бахархоша а. XIX Ерригсоюзни партийни конференце перестройка кIоаргъяра, Iилма-техническа прогресс сихъяра, радикальни экономически реформа юкъейоалаяра белгалдаьхача хьалашка бахаш а къахьегаш а бола вай республика коммунисташ кийчлуш ба кастта хургйолча КПСС обкома ХХ-ча партийни отчетно-хоржама конференцега. Цунна сийдола совгIатащ кийчдара республика промышленни предприятешта юкъе яьржача социалистически яхье хьалхарча мугIаре латташ я «Грознефтегеофизика» треста. СССР 60 шу дизара цIерагIча «Оргтехника» производственни объединене, «Грознефтемаш» завода, «Союзавтоматстром» ВНПО опытно - экспериментальни завода, кхыча цхьайолча предприятей коллективаш. Уж я нийс бетта баьча балха итогегIа КПСС обкома, НГIАССР Министрий Совета, облсовпрофа, ВЛКСМ обкома Сийлен грамоташ а ЦIе байракхаш а луш, республика Сийлен улга тIа яьхарашта юкъе.

Шоай къаман костюмаш а ювхаш, халхараш деш, иллеш доахаш трибуна хьалхашка кхоач республике лоархIаме гIишлош хьалъеш йолча Болгарски гIишлон группа викалаш. Дег тIара доагIача дIайхача дешашца моаршал хоатташ, боккхача безамца тIаэц уж трибуна тIа латтараша, хьахоз халкъий доттагIал хестадеш дола ловцаш.

Старопромысловски района колоннана тIеххьа гучабоал Октябрьски района демонстранташ. Цох хоам беш я хьалха йоагIача автомашина тIа йсалла района эмблема. ТIаккха гучабоал знаменосцаш. Дегаш айденна, иразе белаш ба нах. Трибуна тIара дек царга моаршал хаттара дешаш, царна доаха ловцаш. Таханарча ден набат а хинна дIаэттад перестройка, гласность, демократизаци, аренда яха дешаш, Царех дувцаш я демонстранташа яхьа лозунгаш, кхайкаралаш. Наха шоаш а кердадоах уж.

Тахан Октябрьски район город Грозне йоккха промышленни район я. Укхаза вах 113 эзар саг. Царех 32 эзар парте, тIема, къахьегама ветеранаш ба, 17 эзар саг школашкеи профессиональню - технически училищашкеи деша багIа. Машиннаькъа транспорте, тайптайпарча промышленни предприятешка къахьегаш ва 20 эзар совгIа саг.

Белгалдаккха деза Октябрьски район йоккхий революционни, тIема, къахьегама традицеш йолаш йолга. Цун бахархой дуккха а сийлахьа цIераш мехка исторе дIаязъяь я. Тахан уж цIераш лелаю городерча улицаша, паркаша, майдаша.

Царех ба: Советий Iаьдал бахьан шоай дегIамаш Iодехка, 100 дийнахьа лаьттача тIемий доакъошхо, броненосца командир Ф. Д. Голиков, 1919 шера подпольни партийни организаце секретарь К. К. Лозовацкий; Сийлахь-боккха Даймехка тIом лаьттача шерашка фашистски гIаьрахошта духьаллатташ шоай вахар дIаденна машиннаькъахочун воI, Советски Союза Турпал инарал Н. И. Михайлов, летчик, Н. Н. Хрусталев, 1976 шера пассажирский поезд кIалхарбоаккхаш венна машинист Ф. А. Табачный, № 46 йолча школа выпускник, Советски Союза Турпал Афганистане ший интернациональни декхар кхоачашдеш дукъманий тхсно вожаваь Г. Демченко, дуккха кхыбараш.

ЦIейна накъадоагIаш йоаржаяь хиннача социалистически яхье город Грозне 2-гIа моттиг яьннхай Октябрьски районо. Карарча шера хьалхарча кхо бетта цун промышленни предприятей коллективаша плана тIех арахийцай 3,9 миллион сома маьха продукци. Дийн миллион сом мах болаш да района къахьегамхоша планал совгIа арахийца халкъа боахама эша товараш. Гlадвугаш я экономически социальни даькъе дегIаахара темпаш а: уж 113 процент гаргга лакхъеннай. Болх бечa цхьан саго деш дар 13,3 процент дукхагIа да. Розничнии товарооборота план 109,4 процент, цIена пайда баккхара план 162,2 процент кхоачашъяьй. ЛийрхIачул 1,4 миллион сом дукхагIа хул из. Наха бытовой гIулакхаш деча даькъе оттаьча планал совгIа 158 эзар сома маьха балхаш даьд.

Района предприятештеи организацештеи юкъе Сийлахь-боккхача Октябра 71 шу дизара сийна йоаржаьча социалистически яхье толамаш даьхад «Промавтоматика» НПО опытни завода, «Дружба» яхача картонажни фабрика, «Грозтрубопроводстрой» треста чуйоагIача СМУ-1, машиннаькъа дистанце, «Главюктрубопроводстрой» № 2 йолча ОРСа, «Чечингагропроект» института, «Нефтемашремонт» контора, электрически сетей Грозненски предприяте къахьегама коллективаша. «Промавтоматика» НПО опытни завода радиоаппаратура монтажникийи регулировщикийи бригадаш, «Грозтрубопроводстрой» треста СМУ-1 № 2 йола участок, машиннаькъа дистанце № 3 йолеи «Дружба» яхача картонажни фабрика переплетчикийи бригадаш, «Чечингагропроекта» института сметно-экономически отдели комплексни архитектурни мастерскойи дикагIа лаьрхIай шоаш санна йолча подраделенешта юкъе.

Цудухьа дегаш айденна ба октябрьцаш. Аьрда оагIорахьа хьалха боагIа машиннаькъахой, царна лалла, аьттехьа, гуш я «Промавтоматика» НПО эмблема. Трибуна хьалхашка гIолла чакхбоал «Силуэт» объединене, химически завода, «Чечингагропроект» института, «Нефтемашремонта» контора, медучреждений къахьегамхой. Цар адресагIа доаха ловцаш да хьахозаш. ДIаьхдаь «Ура» аларца тIаэц уж наха.

ДIайолалу дунеи революце баьччан — Ленина цIи лелаеча района демонстрантий колонна. Кховзткъеи итт эзар болхло, инженерно-технически болхло, гIулакхера нах ба района промышленни предприятешка къахьегаш. Перестройка вай обществе чIоагIлуш йоагIалга тешал деш я 1988 шера хьалхарча 9 бетта район социально-экономически даькъе дегIаяра итогаш. Производство дегIаяра темпаш соахка уих хана хиннарел 14 процент лакхагIа я. Ийс процент айеннай къахьегама овсарле, 20 процент дукхагIа боаккх цIена пайда. ЛийрхIачул 12 миллиeн сома маьха дукхагIа арахийцад халкъа эша товараш. ХIаьта бытовой гIулакхаш дара организацеша хIанзле кхоачашдаьд шера декхараш. Района транспортникаша планал совгIа 50 эзар тонн халкъа боахама мовхьаш дIа-хьа дихьад. Кхы а да белгалдаккха дезаш: наха баха эша фусамаш эксплуатаце дIаялара план 105,3 процент кхоачашъяьй районе.

Социалистически яхье толам баккхарах тахан демонстрантий колоннана хьалха хила бокъо яьккхай «Грознефтегеофизика» производственни объединене, швейни производственни объединене, художественни промыслай производственни объединене, макаронаш еча фабрика, «Грозненское-1» яхача автотранспортни предприяте, «Чечингкоoптранс» яхача автотранспортни объединене, кхыча предприятейи организацейи къахьегама коллективаша.

Районе болх беш ва XII пятилетка хьалхарча кхаь шера планаш кхоачашъяь ваьна эзар совгIа саг. Царех цаI «Автоспецоборудование» яхача опытно-экспериментальни завода литейщикий бригадир Т. Киричук.

Дегаш айденна, трибуна тIара шоашка хеттача моаршала «Ура» яхаш жоп луш боагIа Ленински района дешархой, студенташ, творчески организацей викалаш. Царца ба Грозненски мехкдаьтта института, Нохч-ГIалгIай пачхахьалкхен университета, лаьрхIа йолча юкъерча заведеней дешархойи студенташи. Тахан балам баламах хетта боагIа уж къахьегамхой коллективашца.

Города централльни майда тIа йоаллача Заводской района къахьегамхой Сийлахь-боккхача Октябра дезача цIейца даькъала бувцаш дола дешаш дек репродуктораш чу гIолла. Iалаьмате хоза кийчъенна йоагIа колонна. ХьалхабоагIарий бе йоахк союзни республикай цIе байракхаш, района эмблема, транспаранташ, лозунгаш. Дегаш гIоздаьнна болаш трибунана хьалхашка гIолла чакхбоал «Грознефтеоргсинтез» яхача объединене мехкдаьтта чакхдоахараш, химикаш, энергетикаш, промышленни предприятей болхлой, Iилманхой, транспортникаши гIишлонхойи, халкъа боахама кхыча участкай болхлой. Района предприятешта юкъе керттера лоархIаш йолча мехкдаьттеи мехкдаьттахимеи промышленноста дуккхача къахьегама коллективаша доккхий декхараш тIаийцадар дезача цIейя сийленца накъабахкара. Уж кхоачашдарах доккхал а деш, рапорташ деннад цар.

Перестройкас, демократеи гласностеи Iалаьмате чIоагIа хьинар айдаь къахьегача заводчанаша доккхий хувцамаш даьд районе. Болх бе йолаялийтай боккха низ бола мехкдаьтта чакхдоаха Г-43-107 яха установка. Из хьалъеча хьинаре дакъа лаьцад вай доазол дехьарча повкъосташа — Чехословакера специалисташа. ХIанзлехьа итташ миллионаш сомий маьха продукци чакхъяьккхай установка оператораша. Цун коллективе къаьстта белгалвоалаш ва воккхагIвола оператор, дуккхача пачхахьалкхен совгIатий кавалер В. Негоднов.

Районе болх беш я керда трамвайни лини, бахархошта хьалдаьд дукхаквартирни цIенош, промышленни а социально - культурни а объекташ.

Октябра хетаяьча демонстраце дакъа лоацача района къахьегамхоша дIадовзийт шоаш даьха производственни толамаш, тIеххоачашъяьй къахьегама овсарле лакхъяра план, эзараш сомий маьха я планал совгIа арахийца продукци.

Геттара хоза кийчъенна йоагIа Н. Анисимова цIерагIча Новогрозненски, В. И. Ленина, А. Шерипова цIерагIча заводий, Производственно - товарни контора, биохимзавода, СССР 50 шу дизара цIерагIча Грозненски химически завода, «Грознефтехимремстрой» треста къахьегамхой колоннаш.

«Сийле хийла Советски Союза Коммунистически парте», «Перестройка — массане а хIаране а гIулакх», «КПСС XXVII съездо белгал мел даьккхар — кхоачашдергда», иштта кхыйола лозунгаш, транспаранташ дахьаш боагIача района къахьегамхой колоннаш чакхйоал центральни майда тIа гIолла.

Тахан цIей дездеш болча района дикагIйолча викалашта юкъе ба промышленноста хьалха латташ бола производственникаш М. Мамаев, А. Бандилет, Л. Гаглоев, Ш. Гумаров, С. Евлоев, Б. Цупаев, кхы а дуккхабараш.

Районе эггара йоккхагIйолчарех лоархIаш я «Грознефтеоргсинтез» яха производственни объединени. Доккхий а бехктокхаме а декхараш да цунна хьалхашка латтараш. КIезига низ болча установкай метта цо хьалъеш я дукхагIа мощность йола, йоккхагIйола керда установкаш, эргайоахаш латт хIанз болх беш йолча установкашкара технологически оборудовани. Из декхар кхоачашдеча доккха шоай дакъа юкъекхухь «Грозгипронефтехим», ГрозНИИ институтий, «Грознефтехим» яхача Iилман-производственни объединене специалисташа. ХIаьта технологически процессаш эргаяхара доккха гIо деш я керда хьахинна «Гипробиосинтез», антибиотиккий ВНИИ, «Биотехника» яхача Одесски института филиала Iилман коллективаш. Цар колоннаш а чакхйоал трибунана хьалхашка гIолла, хоза кийчъяь а йолаш.

Форда талгIеш санна хьув колонна тIара цIе байракхаш, лозунгаш, транспаранташ. Марша ашарца гIа нийсбеш доагIа бераш, кагирхой, нийсбенна нах, ветеранаш. Ерригача майда тIа санна революцеи ала ловз цар ираззерча бIаргашка. Советски халкъа эггара бочагIдола цIей дездеш ба уж.

Х. АУШЕВА,
Р. АУШЕВ,
М. КАРТОЕВ.

СУРТАШ ТIА: Грозне хинна демонстраци.

А. АЙРАПЕТОВЕИ
Р. АУШЕВЕИ сурташ.

Тахан—советски милице Ди

ХАЛКЪА САТЕМ ЛОРАБЕРАШ

Тахан советски милице 71 шу доал. Вай милици сийлен истори долаш я. Правопорядка салташа даь денален къонахчалеи гIулакхаш белгалдаьхад вай Даьхено. Цар дакъа лаьцад белогвардейцашца, кулакашца, бандиташца, спекулянташца лоаттабаьча тIема юкъе, майра лийтаб немецко - фашистски захватчикашта духьала, говза гучабаьхаб зуламхой, ца хулийташ сецадаьд тайп-тайпара дола зуламаш.

Милице органаш вIашагIтехараш ба В. И. Ленин, Ф. Э. Дзержинский, М. В. Фрунзе, Г. Ц. Петровский. 1917 шера 28 октябре (10 ноябрь) чурча гIулакхий халкъа комиссариато Владимир Ильич Ленина инициативагIа тIаийцар «Болхлой милицех» бола соцам. Болхлойи салтийи депутатий моттигерча Советий исполнительни орган хиларах тарра, из хьаяра эггара хьалхара документ дар из.

Советски милице ди дездеш вай белгалдоаккх цун еррига революционни, тIема, къахьегама традицеш дIахохьош хилар.

Правопорядок лораеча советски милице болхлоша кIезига даьдац денал дола гIулакхаш Нохч-ГIалгIайчене а. Граждански тIом лаьттача шерашка цар лораьй революционни порядок, ЦIеча Эскарца цхьана белогвардейцаш бохабаьб, уголовни политически бандитизмаца къовсам лоаттабаьб.

Уж къовсам лоаттабаь нах ба Кравцов Петр, Ханиев Махьмад, Гандаров Элберд, Пузаков Дмитрий, Еременко Прохор, Кагроманян Гайн, Кагерманов Чоба, Тумбинский Константин, кхыбараш.

Халкъа боахам меттаоттабеча, индустриализаци коллективизаци еча хана милице халкъа новкъостал дора, нэпманий махинацеш сецайора, толаме къовсам лоаттабора бандиташца. Са ца ходеш керда социалистически порядок чIоагIъеш хилар Ушаев Мазлак, Изергин Георгий, Дымпер Адам, кхыбараш.

Нохч-ГIалгIайчен милице денале дакъа лаьцар МагIалбик дIалаьцача. Тийрка дукъ тIа кхаьчача моастагIчоа духьала тIом беча. ХIаьта, фашисташа Нохч-ГIалгIайчен лоамашка йоссаяьр эпсарийи шоай Даьхе ехкарийи йоккха парашютни десант, тIехьашкахьара хьатIа тIом а баь, Грозный дIалаца гIертаж. Къонахчал долаш тIом бир милице бIухоша.

Фашистски командоване лаьрхIадар цу операцегIа фронте латта вай эскар шийна тIа а эза, ший эскар духьале йоацаш хьачулайта. Бакъда милицеи НКВД эскарои хIалакйир моастагIчун группировка. Цига дуккханеша шоай са дIаделаь гитлеровцашта духьала тIом беш. Царех ва Нохч-ГIалгIай АССР НКВД бандитизмаца къовсам лоаттабара отдела начальника заместитель Гудиев Тухан, уголовни розыска отдела воккхагIвола инспектор Назиров Мухьадин, Грозне милице шоллагIча отдела начальника заместитель Забалуев Владимир.

Сийлахь-боккхача Даймехка тIема юкъе дакъа лоацаш хиннача наха тахан а тIехь болх бу республика чурча гIулакхий органашка. Уж ба Иван Леонтьевич Аванесов, Петр Васильевич Селиванов, Иван Севостьянович Трудков.

40 шу совгIа ха я вай маьрша даха. Бакъда цу ерригача хана къахьегамхой сатем лорабеш, зуламаш ца дувлийта гIерташ къовсам лоаттабу Нохч-ГIалгIайчен милице болхлоша. Зуламашта духьал лоаттабу къовсам саг ца лозавеш е ца вувш хулаш бац. Укх маьршача хана шоай декхар кхоачашдеш зуламхошта духьаларча къовсаме байнараш цIаккха бицлургбац вайна, цар цIи йоаккхаргья вай еза а хеташ. Уж ба Выхалов Василий, Кирин Владимир, Батаев Биберд, Мусаев Iийса, Магомадов Ваха, Шахбиев Iальви.

Советски милици хьахинна 71 шу даьннад. Дукха хIама хувцаденнад цун балха тIа. Кхыяраш а хинна дIаайттай цун структура а доал дара система а. Бакъда, хувцаеннаяц хьалха денз хьайоагIа цун уйла а цу хана денз хьадоагIача ший гIулакха из тешаме хилар а.

ХIанз улицашка, общественни моттигашка порядок лораю милице, оперативно-розыскной гIуланхаш ду, паспортни режим лоаттаяра тIахьожам лоаттабу.

Партийнии советскии органаша йоакхо еш хилар бахьан долаш кадраща чIоагIъяьй уголовни розыск, социалистически рузкъа леччъадара духьаларча къовсама служба, следственни аппарат, хIаьта иштта милице участкови инспекторий а патрульно-постовой а служба.

Правопорядок лораеча, зуламаш ца дайтара, бокъонаш ца телхайтара лоаттабеча къовсаме милице чIоагIале лувц къахьегача коллективаша, бахача наха, ерригача общественносто деча новкъосталца. Цо айхха цхьана гIулакхаш ду шоай лоIамеча халкъа дружинашца.

Дукха ба сотрудникаш шоай гIулакх, декхар цIена кхоачашдеш, зуламаш гучадахара юкъе хьинаре дакъа лоацаш, майра а маькара а гIулакх деш.

Милице дукха а дукхагIболча сотрудникаша шоай ха, унахцIено, кхыметтел са а кхо ца деш кхоачашду КПСС XXVII съезде оттадаь декхар — советски наха паччахьалкхено шоай сатема йоакхо елга миччахьа а шоаш бахача ховргдолаш зуламаштеи бокъонаш телхаяраи духьаларча къовсаме советски законех бизза пайда эцара декхар.

Милице сотрудникаша майра, маькара, шоаш кхо ца беш деча гIулакхий цхьадола масалаш доаладергда вай. Нохч-ГIалгIай АССР МВД-ас, Калмыцки АССР МВД-ас, Ставропольски крайн УВД-ас йIаьххача хана лохаш бар Ерригсоюзни розыск кхайкаяь къаьстта зуламе бола В. З. Абдурахимови Р. Х. Арсамурзаеви. Герзашца кийчъяь группа вIашагI а теха, зуламаш дора цар, автомашинаш удайора, нах боабора. Милице органашта массехказза цар лер а корайир, бакъда уж кIалхарбаьлар. Укх шера март бетта цар лер корайир Ачхой-Мартановски районе. Бандиташ лувцара операцена керте эттар НГIАССР МВД уголовни розыска отделене начальник А. Б. Наурбиев. Цунна новкъостал деш бар милице капитан С.-Э. М. Джамурзаев, лейтенант Бибулатов, майор Оздамиров. Операци кийса чакхъяьккхар. Зуламхой герзаца дуъхьалбовла гIийртар. Бакъда, уголовни розыска сотрудникаша маькара, майра, кхетаме гIулакх дар бахьан долаш хьалийцар уж. Къаьстта кхераме бола зуламхой лувцаш майра а са ца кходеш а гIулакхаш дарах 1988 шера 20 сентябрь СССР Лакхехьарча Совета Президиума УказагIа ЦIеча Седкъа орден еннай милице подполковника А. Б. Наурбиевнеи милице капитана С.-Э. М. Джамурзаевнеи.

Уголовни розыска болхлоша хадданза теркаме лоаттадерех цхьа гIулакх да республике наркотикаш хьачукхухьа наькъаш дIакъовлар. Укх тIеххьарча хана уголовни розыска отделене сотрудникашта Веленкина, Мусаевна, Дашаевна, Аветисянца карагIдаьннад регионални бувзамаш дола зуламхой цхьайола группаш гучаяха. Шоашка кара хIама а йолаш хьалийцаб Кошкельды юртара Юнусови Юсупови. Цу зуламхошкара хьалийцар ерригa а 15 килограмм анаша, опиума мака йоккха парти, наркотикаш йола таблеткаш.

Дукха къахьега ца дезаш доккха ахча даккха йиш йолча гIулакхо сатем боабаьбар Грозне вахача В. А. Харламова. Иштта къа ца хьегаш ахча даккха йиш хулар цун спекуляци еш хиларца. Харламова мехка тайп-тайпарча моттигашка легковой машинаш ийеш, уж Нохч-ГIалгIайчене юхайохкар. Иштта 4 машин ехка 20 эзар сом пайда бир цо. Чухьежача хана цунгара корайир 15 эзар сома мах бола видеоаппаратура. Из операци белгалъяьнна дика йир НГIАССР МВД ОБХСС сотрудникаша Л. А. Идразова, А. А. Сайдулаева, НГIАССР МВД СО следователа Р. Солтамурадова.

Зуламаш гучадоахача хьинаре дакъа лоац милице патрульно-постовой служба сотрудникаша. 1988 шера 15 апреле патрульни маршруте болаш милице сержантага М. Я. Горсултаевга, милиционерага — водителга зIамагIволча сержантага А.-С. А. Ибрагимовга НГIАССР МВД дежурни частера хоам бир гIаьрагIа чухьийлха гражданка «И» квартира яйхай, аьнна. Зуламхой белгалонаши уж кIалхарбовлаш бахача машина номери а хайна, зуламхой лаха болабелар милиционераш. Бийсана 1 сахьат даьннача хана квартира яйха зуламхой тIабола «Жигули», гос. номер Г-49-28 ЧИ а йолаш, хьалаьцар цар, «мадингте а» гучадаьккхар из зулам.

ХIама керда даккхара процессо дикадар ду. Республике кIезигагIа даьд зуламаш, царца общественни моттигашка даьраш а долаш. КIезигденнад доккхий зуламаш.

Уголовни розыскаи БХСС-и сотрудникаша граждаций унахцIенонна тIакхувдаш деча зуламашта, социалистически рузкъа лечкъадара, корта бохабу маларахш мелара, наркотизмана духьал хьинарегIа къовсам лоаттабу. Цу тIехь дика толамаш даьхад Советски, Наурски, Шелковски, Урус-Мартановски районий чурча гIулакхий отделаша.

Оперативни болх дика бу участкови инспекторий служба сотрудникаша, милице капитанаша А. Б. Мусаева, В. А. Косимова, В. М. Мержоева, уголовни розыска болхлоша милице майора В. С. Асхабова, капитана Н. Э. Федулова, воккхагIволча лейтенанта А. Н. Уциева, воккхагIволча лейтенанта М. Х. Бузуртанова, ОБХСС сотрудникаша капитана А. Г. Мустафаева, воккхагIволча лейтенанта С. Х. Салаева, капитана А. Т. Николаенкос, дуккхача кхычар а.

Комсомоло, Советски Эскаро кхетам бенна, боккхагIболча новкъостий опыт хьаийца хьалха хинна ткъо бIухо-интернационалист цIена а шоаш кхо ца беш а гIулакх деш ба.

Царна уллув дог цIена, баккха бехк боацаш правопорядок лораеш, зуламаш гучадоахаш, профилактически болх беш ба итташи бIаьши бола цар соратникаш.

Зуламаш гучадоахаши зуламхой хьалувцаши инициатива а оперативни говзал а гойтарах, шоай служба цIена дIахьош хиларах совгIаташ денна 800-нел совгIа сотрудник ва.

Октябрьски революце 71 шу дизара хIара ди, хIара профессионални цIей массаза отт 1917 шера денз милице баьча чоалханечеи беркатечеи наькъага юхахьажа йиш хул. Цунга хьожаш дагабох хьалха хиннараш, уйла ю дедезарий, кхоачамбоацарий.

Советий Iаьдал эттача юххье В. И. Ленина ма аллара, хIара юбилей массаза хул саха теркам тIабохийт кхоачаш ца деш дисача декхарашта, Iоаяь опыт кIоаргагIа йовзара.

ХIанз, революционни перестройка дIахьоча хана къаьстта лоархIам болаш я В. И. Ленина указани.

Вай вахара а къахьегама а массе моттигашка перестройка кхоачача хана дах вай. ХIара дийнахьара болх бу чурча гIулакхий органий сотрудникаша парте кулгалдеши цо дIадехарашка хьежжаи.

Перестройка хьалашка деш дола дерригa гIулакхаш кхоачашде гIерт парте XXVII съездеи XIX Ерригсоюзни партийни конференцеи решенеш кхоачашъеш. Цу документаш тIа тхоайх бенна политически тешам боа ца бе гIерт тхо. Ма дарра аьлча, чурча гIулакхий органаша хIанз а дизза кхоачашдац революционни перестройкас ма яххара дола гIулакхаш. Кхоачамбоацараш хIанз а дукха да, уж сихагIа дIадаха а гIерт тхо.

Тахан чурча гIулакхий органаша, эггара лоархIаме а хеташ, кхоачашду декхар да законность, правопорядок дIахо а чIоагIъяр, парте XXVII съездои XIX Ерригсоюзни партийни конференцеи перестройка дIахьоча юкъа шоашта хьалхашка оттадаьр чакхдаккхар.

Я. БАЗГИЕВ,
Нохч-ГIалгIай АССР чурча гIулакхий министра заместитель.

Чоалханеи бехктокхамеи болх ба радиотIахьожам лоаттабара служба бар. цхьабакъда, халонех бIукъежа тIехьашка воалачарех вац цу служба инженер, милице капитан Иванов Юрий Иванович. Цо доал деш йола радиотIахьожама аппаратура тешшаме болх беш хул даим а, цудухьа геттара раьза ба цунна рацешца Iалашбаьбола цун новкъостий.

СУРТА ТIА: радиослужба инженер, милице капитан Ю. Иванов.

А. АЙРАПЕТОВА сурт.

Кхелетарий гIулакхашта йолча инспекце болхло, милице йоккхагIйола лейтенант Акаева Лейла дика йовзаш саг я Сунженски РОВД коллективе. Массехк шу да цо из чоалхане, атта доаца декхар кхоачашду. Орджоникидзевская яхача станице харц гIулакх леладу цхьа кхелетар висавац цун теркама кIал воацаш. Каст-каста хьагулбу цо уж ший кабинете, уж бах-бахача моттигашка ух, цар даьшца-ноаношца, гаргарча нахаца, новкъосташца, цар дешача школашкарча хьехархошца айхха бувзамаш лоаттаду Лейлас, беседаш ю. Деррига а ду кхувш боагIараш вахара нийсача новкъа бахара. Харц гIулакхаш леладеча цхьаболча боккхагIбарий воча влиянех уж бахар духьа, низ а хьинар а кхо ца деш къахьег.

— Юххьанца айса хIанзара сай болх дIаболабалехьа аьттув баргхиларах шекъяр со, цхьабакъда хIанз-м чIоагIа безабеннаб сона сай болх.

СУРТА ТIА: кхелетарий гIулакхашта йола инспектор, йоккхагIйола лейтенант Л. Акаева.

Р. АУШЕВА сурт.

БЕХКТОКХАМЕ БОЛХ

Гудермесски ГОВД социалистически доалахьенна къоалаш дарца къовсам лоаттабеча отделе оперуполномоченни наIарах хIама техар. Шеволча чува пурам делар милице капитана К. Дударева.

— ГIишлон управленена чуйоагIача СМУ-11 штукатуралла болх беш ва со, — аьлар чувеначо. — Зурабов Сергей я са цIи. Шо долча со воалаваь никъ малагIа ба дувца лов сона. Алапи хьеэцача хана цкъа доацаш дуккхазза зийнай аз платежни ведомосташ тIа дIаязъяь сайна бовзаш боацача дуккхача наьха цIераш. Уж тхо долча болх беш боацилга белггала ховш да сона. Из фуд кхетадеш вац со, тахка дезар-кх из гIулакх.

...СМУ-11 расчетни отдела бухгалтералла балха эттар массехк шу хьалха Махмадова ШапаIат. Дукха ха яла лехьа, 1983 шера октябрь бетта, СМУ-11 керттерча бухгалтера балха тIа хьаийцар цун гаргара саг, веший сесаг Махмадоза Залпаъ. Паччахьалкхен рузкъана тIакховлара еш йола кийчо яр из. ШапаIат ше лаьрхIар кхоачашде йолаелар. Цу гIулакха шоай зуламеча группана юкъеэзар цо гIишлонмонтажни управлене кассир Солтымурадова Надежда, ший дикагIйола неш. Духхьал цхьа шу совгIча юкъа, 1984 шера январь бетта денз 125 эзари 459 сом паччахьалкхенна материални зе дир цу группа доакъошхоша.

ТIехьагIа ахча шоай киса доллара Махмадоваси Солтымурадоваси хIара бетта кIезигйора госбюджете дIачутела налогаш, справкашка харцахьара сведенеш дIаяззйора, отчетносте кегар а боллаш. Цо аьттув лора банкера ахча хьаэцача хана чекаш шоашта ма хетта хьаязъяра. Керттерча бухгалтера З. Махмадована ха а ховш, 11452 сом кассе хьакхаьча выручка банке дIачу ца луш дита хиннад Н. Солтымурадовас. КIеззиг-дукха ха яьнначул тIехьагIа, цхьа барт а баь, М. Махмадоваси Н. Солтымурадоваси увттае йолаяьй, шоай организаце болх беш боаца нах ведомосташ тIа дIа а язбеш, царна аванс, отпускной ахчаш, депонированни суммаш дIателарах йола платежни ведомосташ. Цу наха ахча хьаийца хиларах харцахьа а бакъахьа а кулг ше яздеш хиннад кассира Н. Солтымурадовас.

Цу тайпара кегар лелабе царна аьттув луш хинна хIама да Гудермесски ГорФо болхлоша шоай декхараш талмастта кхоачашдеш хинна хилар. Иштта, масала, 1984—85 шерашка, уж къоалаш хийцца деш латтача юкъе, городской финотдела инспектора Оздамиров е и воккхагIволча ревизор-инспектора Горяйновеи планови проверка яь хиннай нахагара ахча кIалхьежаделга нийса дий хьожаш. Цхьабакъда, гIулакх формально цар кхоачашдар бахьан долаш, чусецаяь налогаш ерригаш а бюджете дIачу ца тийнналга гучадаьккхадац цар.

Кулг цар шоаш яздела а, болх беш боаца нах ведомосташ тIа дIаязбаьлга а, паччахьалкхен рузкъа цар лечкъадаьлга а гучадаккхара кIоаргга а компетентни а экспертиза яь хиннай, уж гIулакхаш бокъонца цар даь хилар бакъдаьд. Бехке барий «художествашъ» ювцача уголовни деша делаш 30 том хилар.

Почерковедчески экспертиза яра даькъе къаьстта белгалваьлар НГIАССР МВД ЭКО воккхагIвола эксперт милице капитан В. Маруценко, хIаьта уголовни дело тахкара лоархIаме гIо дир следствена республика МВД следственни отдела следователа, милице капитана Б. Точиева. Следстви еча юкъа лоткъамаш ийцад 700 совгIа ча сагагара, Iалаьмате дукха яьй почеркаш тохкаш йола экспертизаш, цар техкай наха кулгаш яздаь хинна 3,5 эзар совгIа моттиг. Иштта, болчча бесса хьагучабаьннаб паччахьалкхен доалахьенна кайийттараш — Ш. Махмаева, З. Махмаева, Н. Солтымурадова, В. Горяйнов. Берригаш а уголовни бехктокхаме эзаб уж, чубахка бе-бе ханаш а тохаш.

ГIулакх дIадоладича денз из чакхдаллалца расследовани еш хилар МВД къаьстта лоархIамеча гIулакхех воккхагIвола следователь, милице майор Евлоев Iаббаса Руслан. Социалистически законноста принципаш цIенхаштта лора а еш, лакхерча квалификаце правовед ше волга хьагойтар Р. Евлоева. Пхийтта шу да цо из бехктокхаме декхар кхоачашду. Цун гIулакха чIоагIа гIо ду Казахски паччахьалкхен университета деша вагIача хана цо Iояьча знанеша.

А. ПЬЯНИКОВ,
юрист.

ПОДРЯДА НИЗ

Ачхой - Мартановски района «Самашкинский» совхозе доккхал деш дувц, къона вале а дикка опыт Iоаяьча кхаш леладечо Исаев Адама кулгалдеча дезала подрядагIа болх беча звенох. ДоагIаш деш да из сий.

Карара шу долалуш арендни подрядагIа пхе шера леладе 74 гектар лаьтта хьаийцар цо совхозагара, лаьрхIа договор а оттадеш. Цунна доал дара ший дезалхой, гаргара нах юкъе а болаш 5 саг чувоагIа звено вIашагIъеллар. Фуд царна карагIдаьннар?

— Оахош хьаийцача лаьтта доакъара культураш кхейир оаха, — дувц Исаева. — Дуккхача шерашка тIаювла баьцаш дIайийначара хIара гектара тIара 312 центнер моша доакъар даьлар, план 150 центнер йолаш. Доакъара свеклаш итт гектара тIа дIайийнаяр оаха. Цигара баьннача хьувкъамо къаьстта а гIаддигар тхо.. План 400 центнер йолаш, хIара гектара тIара 1300 центнер доакъара свеклаш чуийцар. Цу гIулакхаша вIаштIехьдалийтар доакъар Iалашдара кхоъ-ах план е. ТIадоагIача шера совхозагара кхы а лаьтта хьаэца дага да тхо.

ХIаьта малагIа пайда хиннаб звенона. Хьалха хьаийца хинна 8 эзар сом а доацаш, тIеххьара кIезигагIа дале 23 эзар сом доагIаргдолаш да звенона. Из хьахьокх экономисташа хьалхе яьча итого. Гуш ма хиллара, хьийгIа къа зехьа дайнадац.

В. КУРБАНОВ.

Дикагlйола опыт—массанена

ТОЛАМГА ДУГА НАЬКЪАШ

Карарча пятилетке цхьа шу дIадахийтадац Надтеречни района «Озерный» яхача совхоза хьайбаш леладераша хьалхашка лаьтта декхараш кхоачаш ца деш. Масала, лурчогIа, план 360 тонн йолаш, 374 тонн, дIадахача шера лийрхIачул 74 тонн дукхагIа шура дIаелар цар паччахьалкхенна. Къахьегама овсарле кхы а лакхъеш хьабоагIа хIанз а. Шера йоагIар 460 тонн йолаш, итт бетта паччахьалкхенна дIаелар 459,4 тонн шура. Цул совгIа, хIара бIаь Iатта тIехьара бIаь Iасилг хьакъоастадаьд. Хьайбаш леладераша уж толамаш мишта доах хьажа цу боахаме даха хилар тхо укх деношка.

Шурий комплексана хьалхашка аьшка саьргех яь карт яр. Цунгара денз долалу, шинна оагIорахьа егIа гаьнаш а йолаш, тай теха нийсдича санна дола асфальт йилла наькъа такилгаш. Цхьабакъда, цар тIа ког баккхийтац молхаш техача дизбаьере гIолла чакхваьнначул тIехьагIа мара. ХIаьта хьайбаш латтача чувитац кIай халат доацаш.

— Бруцеллез дола тайптайпарча фух доахан дар хьалха укхаза леладеш. Цудухьа хадданза кхоачашъяцар шура яккхара планаш. ЧIоагIа новкъарле еш, ла йиш йоацаш хIама дар из, — дувц совхоза директора Завгаев Апе. — Цудухьа цамогаш дола, къаьна доахан дIа а даьха, тишача фермана метта бIарча комплекс хьал а яь, лазараш кхы дIадаржаргдоацаш эша гIулакхаш а даь, Iаьржа-боарха фух дола къона доахан дIаоттадир укхаза. Дукха шура лу цар хIанз.

Хьайбашта доал мишта ду хьажа комплекса цхьоалагIча корпуса чу долх тхо. Сийрда, цIена, тоъал йIайха яр чухьа. Шоашта хьалхашка дилла доакъар дуаш сатийнна латтар доахан. Дика тоаденна, цIена дар уж.

Цхьан хIамо теркам тIаэзар тха. Хьалхарча мугIарах латтача доахана хьаьшка йилла силос, шоллагIча мугIарах латтачарна йиллачул шозза хIана яц, аьнна дукхагIа яр, хIаьта кхоалагIча — силоса меттел доакъара цехе хьаьндеш кийчдаь ча дар дилла.

— Соахка февраль бетта подрядагIа болх бе баьлча денз, доакъар шортта дале а, (из укх шера хIара хьайбана лаьрхIа 26,4 доакъара единица кхоачаш Iалашдаьд), цунах ма хулла дукхагIа пайда эца гIерт шурий комплекса болхлой, — йоах — директора. — ХIаьта доакъар дукхагIа тел дукхагIа шура луш долчарна. Дахкаха гаргагIертараштa миска доакъар дика доацандаь, концентраташца, патокаца, цхьацца микродобавкашца хьаьндаь ча, йол тел.

Иштта цIена, лостам болаш дар тхо хиннача хьайбаш чулаттача кхыча корпусашка а.

ТIеххьара а хьайбаш леладерашта цар культурно-бытовой хьалаш кхоачашдара даьча цIен чу долх тхо. Укхаза я столови, буфет, промышленни товараш доxка тика, наха медицински гIулакх дара гинекологически процедурни, цергаш тоаю кабинеташ, парикмахерски, ПаргIата, йIайха помещени я цIеча уголока хьакъоастаяьр. Массарна дикагIа гургйолчча моттиге хьалтеха социалистически яхьа экран йоалл. Цун цхьан оагIорахьа укх шера хIара дийнахьа, бетта хIара доаркас а ерригача коллективо а яьккхар дIаязъю, хIаьта шоллагIча оагIон тIа дIадахача шера хиннар. Цу тIа хьежача цхьанна сагага хатта ца дезаш ха йиш я ерригача комплексо а хIара саго а мишта болх бу, бетта мел алапи эц.

«Яхье хьалхалаттарашца нийсле!» — аьнна, тIахьехаш даь йоазув а долаш лозунг доал хьалтеха. Уллув укх шера къаьстта дика болх беча хьайбаш леладерий тайпан цIераши цар балха хьокхамаши тIаяздаь плакат доалл. Цо хьахьокх укх шера итт бетта эггара дукхагIа шура — хIара кхоабача Iаттагара 3796 килограмм Гатаева Маулмата яьккхалга. Цул дукха тIехьабисабац доаркаш Уразбиева Люба, Джакарова Сацита, Даудова ПаьтIамат, Дзавгаева Жайран, Бураева Медна. Белгалдаккха доагIа, района доаркашта юкъе укх шера яьржача яхье цар хьалхара ялх моттиг дIалоацилга.

Хьайбаш леладерий балхацара моральни а материальни а безам совбаккхара, цар къахьегама, быта хьалаш тоадара хадданза йоакхо ю цу совхоза партийни а профсоюзни а организацеша. Масала, яхва условешка хьежжа, шера хIара кхоабача Iаттагара 3000 килограммал дукхагIа шура яьккхача доаркана, хIара цо доал деча Iаттах 50 сом преми лу. 3500 килограммал дукхагIа 75, йиъ эзар — 100 сом. Белгалдаккха доагIа дIадахача шера баьча балха итогех эггара кIезигагIа яр 75 сом а долаш, преми ца эцаш комплексе цхьаккха доарка йисайоацилга, хIаьта Уразбиева Любайна, Бураева Меднана, Джакарова Сацитайна, Даудова ПаьтIаматана 100 сом премеш елар. Болх хIанз санна дIаболе премеш йоахаргья цу доаркаша укх шера а.

ХIара бетта премеш тел шурий дикалах а. ЦхьоалагIча сортах дIаеннача шурах кхы тIа а паччахьалкхено денна аха комплекса болхлошта: доаркашта, скотникашта, Iаьсий леладерашта, зооветспециалисташта, шоферашта, механизаторашта, лаборанташта юкъе декъ, толам баккхара царех хIаране юкъедихьача дакъага хьежжа.

Социалистически яхьа условеш кхоачашъяра бехктокхаме я комплекса къахьегамхой совето хержа комисси,

ЛурчогIа 634 эзар, соахка миллион гаргга сом цIена пайда бир совхозо. Цу гIулакхо йиш хулийт цун кулгалхошта боахама технически база чIоагIъярал совгIа, наьха быта хьалаш тоаде а. Хьадаьд нах чубахара бархI цIа. Царех хIаране чу я газ, отоплени, лувчара, кулгюхь йиллара ванни. Цул совгIа, йоккха беш, ков да, гобаьккха аьшка саьргех яь карт а йолаш. Коа оалхазараш, хьайбаш леладара даь ши кхий да. Иштта йола цхьа квартира доаркана Уразбиева Любайна еннай соахка. Уж тайпа цIенош кхы а хьадергдолаш да.

Паччахьалкхенна шура дIаялара карарча пятилетка план диъ шера кхоачашъе дош деннад цу комплекса хьайбаш леладераш. ХIаьта къахьегама овсарле кхы лоха ца йой, лаьрхIар чакхдаккха цар низ дIакхоачаргхиларах шеко яц. Пятилетка йолаелча денз хIанзале планал 174 тонн дукхагIа шура дIаенний цар.

М. ХАМАТХАНОВ.

ХАНО ДIАДЕХ

Дукха ха йоаццаш Шалински района «Джалка» совхоза директора Р. Сулимановнеи керттерча зоотехника М. Зазалаевнеи юкъе укх тайпара къамаьл хилар.

— Вай ферме болх беш бола доаркаш Минеральные Воды яхача городе-м кхувлац Iа? — хаьттар директора.

— Фу дувц Iа!? — цец а ваьлар, раьза воацаш а хьайзар зоотехник. — Мала ухаргва хIара дийнахьа цу городе доаркаш хьакхувла?

— Вай доаркаш лелабеча автобуса шофер ухаргва, — аьлар директора. — Хьажал цо бухгалтере тахан хьачуеннача путевкага.

ХIанз кхийтар зоотехник директора яхачох. Путевка тIа сийнача шаькъаца дIаязбаьбар доаркаш цкъа ферме дIабугаш автобусо баь никъ. Из 400 километр бар!

— Ай, из миссел никъ-м ткъозза вахача а мича бергба цо, — аьлар зоотехника.

— Цудухьа ца баьча балхах дуккха ахча эцаргда, транспорт ший гIулакха хехка доагара - смазочни материалаш Iоаергья. Совхоза цох фу «пайда» баргба ала аз хьога: шура центнер яккхарга дIадодар лакхлургда, — дIахо дувцар Р. Сулиманова.

— Шофера ший хьаштдола километраш Iоязъю, ферма кулгалхочо путевкана IатIа ца хьожаш кулг язду. Мел цун кисара луш да шофера алапи, — корта оагабир М. Зазалаева. — Зе-м духхьал паччахьалкхенна мара хилац. Мишта дIабоаккхаргбар-те из кегар?

— Сона корадаьд цу лазара дола дарба, — велавелар директор. — Арендни подряд юкъейоалае еза. Цо дерригa а ши-ший моттиге дIаоттадергда.

Р. Сулиманова яьхар бакъ хилар. Балха керда форма юкъейоалаяьчул тIехьагIа путевка тIара таьрахьаш хувцаделар: хьалха 400 лаьттача хIанз 20 километр мара йисанзар. Раьза бац арендатораш ахча доаде, хIана аьлча автобус «хехкарах» хIанз зе паччахьалкхенна а ца хулаш, царна шоашта хул.

ДIабахача октябрь бетта совхозерча хьайбаш леладерий собрани хилар. Хьалха бага хий иккхача санна мотт сеца баьгIараш хIанз зIиракаш мо къамаьл деш бар. Дукха хаттараш а хетараш а дар цар. ХIаравар гIулакх тоадарга бода никъ лаха гIертар. Царна дагайоаллар ремонтни база, хина лини, цамогаш дола хьайбаш, доакъараш дика ца хилар. Цхьаннена асфальт безаш моттиг а нийсъелар.

— Мегад, — аьлар директора. — Асфальт лохаргба вай. Из Iобилла нах а корабоагIаргба. Безе гIишлонхой а болаш ба.

Цхьан юкъа сатем эттар зале, тIаккха цхьанне эккхийта аьлар:

— Асфальт корабоагIаргба яхалга дика къамаьл да, цхьабакъда, наькъаш дехкараши гIишлонхойи ца лехача мегаргба. Кхы хIама а ма эшацар укхаза уж кхабар мара.

Массане а дика кхетадир цу дешай маIан. Шийга хьадулургдар кхычоа дIатIадилла а совлен ахча доаде а лаьрхIа вацар арендатор. Иштта хул да ше хилча...

ГIишлонхой-м сенна бувц, дуккхача ца эшача специалистех а мукъаяьннай фермаш. Боацаш ба бригадираш, учетчикаш, ветеринарни лораш, зоотехникаш. Цар деш мел хиннар бIукъожа ца беш арендаторо ше хьаду. Мича бахаб тIаккха «мукъабаьннараш». ДукхагIбараш мугIарера болхлой санна къахьегаш ба. Масала, шоллагIча ферме заведующи хинна В. Магомадов дог раьза долаш бежа Iу вахав.

Шоай алапеш бухсоццаш хьахулачох тийша долга кхетадаь нах овсаре болх беш ба. Из Iилма дика дайзарех ба совхозера арендатораш Умаров Казбек, Детхаджиев Хьасан, Халиев Дода, Ахмадов Мада, Тепсуркаев Iаддал, дуккха кхыбараш.

Масала, Умаров Казбек керте латта арендни ферма. Хьалха укхаза болх беш бар бригадир, учетчик, зоотехник, фуражир, осеменатор, виъ бежаIу, пхиъ доярка, ши хаьхо. Штатни расписане бокъо лора из де. ХIанз бархI саг мара висавац ферме. Шоана гучча бесса нах шозза хIана бац аьнна кIезигбеннаб, хIаьта гIулакхаш тоаденнад.

ТIаккха совхоза фу кхоач арендаторашкара?

Масала, совхозо арендатора центнер шурах 34,5 сом лу. Пламовичул 7 сом кIезигагIа да из. Бокъонца дIададаш хинначунга хьежача шозза кIезигагIа да. Совхоза кассе дус совдаьнна ахча. Арендатораш планел дукхагIа йохкача шурех лур а боахама кассе кхоач.

Нагахьа санна совхозерча хIара бежана дийнахьа тIакхета дозал юкъера лаьрхIача 350 грамм дале, арендатораша доалдерашта 800 — 1000 грамм тIакхет. Из пламовичул шоззи ахази дукхагIа да. Цох хьахулар а совхоза «бохча чу» дода.

Арендни подрядо айдаьд наьха хьинар. Цудухьа хIара дийнахьа тIаккхет шура, дулх, кIезигагIа доаду доакъар, алсамдоал наьха алапеш.

Бакъда, уж хьалхара результаташ мара яц. Шеко яц, дIахо йодача хана совхоза хьайбаш леладерий гIулакхаш кхы а дикагIа хургдолга. Хано дIадехар да из.

М. ЭРЗИЕВ.

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА

ДУНЕ ЦХЬАН КIИРАГIА

ШИ НИКЪ

Ханага диллача уж ши событи цхьана нийслуш эттар гIулакх: 27—28 октябре Гааге хилар оборона министрий боарамера НАТО ядерни планироване группа сесси, хIаьта 28—29 октябре Будапеште чакхъяьлар Варшавски Договора чуйоагIача паччахьалкхений кхыча мехкашцарча гIулакхий министрий комитета заседани. Шаккъа а вIашагIкхетар чакхдаьлар коммюникеш тIа а эцаш. Цу шинна коммюнике тIа дIаязъяь я хIанзарча хана лоархIамегIа дарех долча дешай хьакъехьа — герзаш Iоаделга, эггара хьалхарча аргIагIа ядерни дараш а долаш, юхатоха лаьрхIа йола процесс дегIайоалаяра перспективех йола вIашдухьала латтача военни шин организаце позицеш.

ЧIоагIа теркам тIаозаш я документий сравнительни анализ, дувен халкъашта юкъера гIулакхаш тоаделга догдоахилгеи тIема низаш вIашдухьала лоаттадар кIезигделгеи хьадаь долча гаьна кхетар юкъерча боарамеи кIезигагIеи дола ракеташ дIаяхара хьакъехьарча советско-американски Договора кIал Вашингтоне кулгаш яздар теркал дича хIаьта а. Из догдоахилге чIоагIъеннай советски а американски а ракеташ дIаяха йолаяларца.

Хала хете а, бакъдар аьлча, белгалдаккха доагIа ядерни герзий а моллагIдар санна долча герза а арсеналаш кIезигъяра проблемашка бода шин организаце никъ дукхагIча даькъе тайп-тайпара болаш бусилга. Гаагски коммюнике тешал деш ма хиллара, натовски мехкаша хьалха а санна лерхI советско-американски бартагIа дIаяха езаш йолча ракеташта «компенсаци» ярга гIулакх кхоачашде. Цу тайпара долча документаш тIа хулаш яраш санна йолча формулировкашка белгалдоаккх, дIахо йодача хана а ядерни герзаш Iоаде лерхIаш къулбаседаатлантически блок йолга. Коммюникева кIал кулгаш яздаьраша «берригаш раьза а хинна цхьа барт бир дIахо йодача хана НАТО-на оперативни хиларга диллача дохаде могаргдоаца а гибки дола а тайп-тайпара ядерни низаш Европе эшаргдолга, кхерама боарамаши характери теркал йича гаьна кхетара ерригача спектрагIа доагIача тайпара».

Цхьабакъда Гаагски вIашагIкхетара юкъе дакъалоацаш хиннараш «берригаш раьза а болаш» яхилга сел бакъде йиш йолаш дац. Белгийски викалий официальни заявленешкареи дунен пресса комментарешкареи гучадаьннад. Брюссела сессена кийчъяь НАТО доклад харцахьа лаьрхIалга, цун автораш (США-и Англии) фегарча а форда тIарча а базироване ядерни герзашта, хIаьта иштта 500 километрага кхаччалца кхета йиш йолча ядерни герза а модернизаци яра тIехьа хиннабале а.

Белги ше цхьаь яц Европе ракетно-ядерни пружина соттадара планашта йолча ший оппозице. «Монд» яхача французски газето белгалдаьккха ма хиллара, «къулбаседехьара мехкаш, Итали, къаьстта ФРГ сел гIадъяха хьежаш яц тактически ядерни герза модернизаци ярга. инциденташ ца хилийта тIерташ шоашта могар деш дале а». Гааге барт баь беце а, бух соцаш йолча коммюникех, гIулакх довзаш болча обозревателаша деча тешалагIа, салоIам хинна доккха са даькхад, хIана аьлча, кхы вIалла деце а арахьара дIатIахьежача хIаьта а «альянс ший цхьоагIо йолаш йисандаь».

ХIаьта миштай Малхбузея реакци Будапеште хиннача социалистически мехкий викалий заседане итогашта? Цу даькъе чIоагIа белгала я ФРГ кхыча мехкашцарча гIулакхий министра Ганс-Ритрих Геншера заявлени, цо могабаьб Будапештски совещане Европе кхерамзле хилийтараи цхьана гIулакхаш леладайтараи йолча совещане дакъа лоацаш йолча паччахьалкхений Венски вIашагIкхетараш кастта чакхдаргда, дикка чIоагIа позитивни итогаш а йолаш, аьнна баь тIахьехам. Венски вIашагIкхетар толаме чакхдаккхаро, белгалдаьккхад цо, Атлантике денз Урале кхаччалца Европе герзаша кийчдаь низаши моллагIдар санна дола герзи кIезиглара йолча переговорашка бода никъ хьабелларгба, аьнна.

Шерра багаяха ювцаш я социалистически мехкий кхыча мехкашцарча гIулакхий министрий коммюнике тIера машар чIоагIбара, герзаш дIадахара, эггара хьалха ядерни дараш а долаш, цхьатаррарча бокъоний, шоай лоIаме хилари суверенитети езара ларда тIа вIаши гIойле йолча тайпара цхьана леладу гIулакхаш вIаштIехьдахара оагIорахьа дунен политике бокъонца хувцамаш делга Iалашдара шоашта мелморгар дергдолаш дола декхараш чулоацаш йола положенеш. Цу принципаша хаддаза белгал а яьхай, белгал а йоах вай мехка арахьара политика революци хинначул тIехьагIарча исторе ший 72-ча шера чу беннача вай лакхленгара хьежача дукха мехко. Цу итташ шерий ха йоацаш хинна Варшавски Договора организацеи НАТО-и вIашагIкхетараш, хетаргахьа, хIанзарча дунен дегIалара чоалханеча а халача а процессе алхха деталаш санна мара холуш дац. ХIаьта а цар юха а хьахьокх, даьссача хабараща а доацаш, гIулакхаца ядерни герзах дуне мукъадаккха гIертар мала ва.

Виталий ЧУКСЕЕВ.

АФГАНИСТАН: РЕСПУБЛИКА КЕРДА ИНИЦИАТИВАШ

ТIеххьарча хана Афганистана Республика арахьарна политика даькъеи чурча политика вахареи бIарччa хьайийцача афгански проблема къоастаяра дикка чIоагIа влияни е тарлуш дола цхьадола керда наькъаш белгалдаьннад.

Къамаш бартадоладара политикага хьежжа правительства дунен халкъашта юкъерча арене чIоагIагIа гибки а реалистични а позици лаьцай, дикка хьалхьабаьб ший болх, массехк конструктивни а ходам боллаш а йола инициативаш дIаккхайкаяй. Царех лоархIамегIа яр — президента Наджибуллас дIаккхайкабаь Афганистана доагIаш дола дешаш ООН тIахьожам а болаш дувцара дунен халкъашта юкъера конференци гулъяра хьакъехьара тIахьехам. Из — нейтральни блокех дIаккхетанза йола паччахьалкхе хиларах тарра Афганистана статус а я, республикана дунен халкъашта юкъера экономически, гуманитарни, кхыча доакъошка гIо делга, маькха демилитаризаци елга а да.

Президента Наджибуллас дIаккхайкадаь ма хиллара, Афганистан лаьрхIа я ООН Кхерамзлен Советага Пакистано Женевски соглашенеш телхаеш хиларца цун суверенитета кхерам тIаувттабара хьакъехьара дош дувца аьнна дехар де. Хоадам боллаш йолча цу нарушеней хьакъехьа цкъа санна дукхаза хоам баьб. Уж йийцай ООН контрольни механизме афгански кхыча мехкашкарча гIулакхий министерства ахийтача дукхача протеста ноташка. Шийна теркам тIаувзаш я бартайоагIаш йоацача оппозицеца, хIаьта иштта ше хьаллоацаш долча бусалба дунен низаща а юкъарчал доацаш переговораш е аьнна афгански оагIоно оттаяь предложени. Афганистан Республика керда инициативаш хьаллийцай Афгански общества шеррача гIозараца санна бусалба маьхкий дукхача моттигашка а.

Белгалла хувцамаш хиннад республика чурча вахаре. Афгански эскаро чIоагIа массехказа юхатехай къамаш бартадоаладара дозонашка моллагIа а диалог юхатеташ болча экстремистий герзаца кийчъяь формированеш. Генеральни штабо дIахкайкадаь мятежникий базаш йохаеш хIама тоха могаргдола ракеташ шоашка кхача хилара хьакъехьа. Эггара хьалхара цу тайпара хIама техай Марульгад экстремисташ вIашагIкхийттача районе Нангархар яхача провинце. Из — жоп луш лаьрххIа теха хIама я Пакистане гIолла герза йоккхий партеш хIанз а хьайиеш халданза чулелхаш болча мятежникашта.

«Бартабахка ца тугараштa» дикка хоалуш зе а дэш массехк толаме операци чанхъяьккхай эскара подразделенеша Кандагара районе, Пактия яхача провинце, Афганистана кхыча районашка.

Халкъа Iаьдало тIеххьарча хана чакхдаьхача гIулакхашеи цун кердача инициативашеи тешал ду, событешa хьахьокхаш ма хиллара, къамаш барта доаладара бола никъ хьдда а лерраргIа а чакхбаккхара цхьаккха тайпара альтернатива ца хилар.

Георгий КУВАЛДИН. (ТАСС).

СССР-ан ФРГ-анеи юкъера дувцар вIаши кхетадара гIулакхаши Европе машар латтара а чIоагIбара а фактор шоаш долча шин халкъа юкъера цхьана къахьегалгеи дегIадоагIа.

СУРТА ТIА: советски столицера шийна йовзаш йола моттигаш дика а хеташ дагайоагIа городе Альтенерча «Москва — СССР столица» яхача ТАСС-а фотовыставке енача кхалсага.

Т. КУЛЬБИЦКАЯЙ сурт. (ТАСС фотохроника).

10 ноябре советски конструктор А. Н. Туполев ваь 100 шу дуз (1888—1988).

СУРТА ТIА: академик, Социалистически Къахьегама кхозза Турпал, Ленински Паччахьалкхени премей лауреат Андрей Николаевич Туполев.

Халкъа кхоллам

САКЪЕРДАМЕ ДУВЦАРАШ

СОГА ЙОЛАЛ ХЬАЙ

— Берригa боккха лоам дIалаьца жа а долаш, ерригa аре йизза доахан а долаш, кер чура дог лома а долаш, низах — деналах вохарг а воацаш, куралах ваттIа а воалаш, эзделах визза волча зIамитача саго хье йийхача, цунга маьре гIоргъярий хьо? — хаьтта хиннад Цагена цхьан замаьлха енача йоIага.

— ГIоргъяр со! — аьннад йоIо.

— Даьллахь, йоI, цу тайпарча саго-м шийна цхьа оамал бергбар. Из а е вож а доацача сога йолал хьай! — яьхад Цагена.

САГIА А IОТIАКХИЙТТАД ЦУННА?

Цхьа Iаьхар а бийна мовлат деша аьнна Цаген вийха хиннав цхьан къеча саго. Из мовлат деша а волавалалехьа, бехказа а ваьнна, цIендас аьннад:

— Даьра, Цаген, хьона бакъдар дийцача, гIурбан даькъа юкъе дахьанза ма дисад тхо укх шера. ГIурбашна лархIа мегаргбарий-те ер Iаьхар?

— ХIана мегарбац, мегаргба даьра, — аьннад Цагена.

— Даьллахьа, Цаген, тха зIамагIа вола кIаьнк а ма вар хIанз а тIехьа хьакъиIат данза. Из а дIалархIа мегаргдарий-хьогI укхох? — тIатехад цIендас.

— Мегаргда, мегаргда, — аьнна, дIаверннача Цагена сихха мовлат дийшад.

—Сесаг, хьаел, сихха цхьа чаь пела доттал сона! — аьннад Цагена цигара ваьнна, ше цIагIа чувоаллашшехьа.

— Аьъ, мовлат дийшача ра вагIаций хьо? — хаьттад цох цецъяьннача сесаго.

— Даьра воагIа, — аьннад Цагена, — хьона лойя мовлати, гIурбеи, хьакъиIати кхоъ даьчара-м! Цхьабакъда, меца-м висав.

Иштта дIадоладенна уж дешаш наха хезад, хIаьта нахагара фусамдаьга кхаьчад. Цох эгIазвахача фусамдас цхьан дийнахьа аьннад:

— Даьллахьий, Цаген, аз-м сагIийна лаьрхIа ма биййнабар из устагIа. Ма гаьна даьккхад Iа из хабар?

— Аьъ, воше, хIанз сагIа а IотIакхийттад цунна? — яьхад Цагена. — Иштта а дар уж мовлати, гIурбеи, хьакъиIати!

СОНА ХЬО-М ГУ

Мерза, хьаьна даа хIама ма хургдий укхаза, аьнна юрта юкъе дагIа дикагIа дола цIенош а леха, хьоашалгIа вахача Цагена хьалхашка фусам-нанас оттадаьр кIолд яьккхача морзах баь миста берхIеи шийла сискали мара хиннадац.

— Ва фусамда! Сона хьомгу. Хьона со гой? — хоатташ хиннад Цагена, каст-каста мистача берхIа чу шаьра гуш долча фусам даь суртага а хьожаш.

IОХОВЧА ХАНА САННА...

Сои-сои эзди ва, яхаш къувсаш хиннаб цхьан метте нийсбенна дуаш-молаш шун тIа багIа нах.

— Из-м селла къувса деззаш хIама а дац, — аьннад Цагена. — Эздий вар-м дилла а эздий хургва! Шун тIа Iоховча хана санна эздий волаш, шун тIара хьалгIоаттартва шоана, эздий саг!

КХЫ ФУ ДЕ ДЕЗАР ЦО?

— Iа дийшача къонора, тхачул дикагIа найц ма вац, шоана лойя, укх мехка а!— яхаш дув буаш хиннаб Цагена.

— Нахал тIех хинна фуд цунна карагIдаьннар? — хаьттад наха.

— Хьала а даьккха Iа цунга ахча дIакховдадича, топа пхо санна масса тика тIа гIойя къаракъ а ма дахь цо, шийна увза махорка пачка а ма эц! Кхы фу де дезар цо? — яьхад Цагена.

ДОАКЪАЗАЛ

Кертах чагарггаш а яьнна, из кIунзал болаш хиларах чIоагIа саготдеш хиннав Цаген. Цун сатем бе дагахьа цхьан саго аьннад:

— Сагот ма де, Цаген, шек дIа ма вала. Хьо вала а венна, ялсмале кхаьчача, берригa а дошо хургба хьона из!

— Да висса укхан, даьллахь, — эккхийтад Цагена, — дуненахь кIунзал а, ялсмала дошо а хилча, наьхачун тара болаш маца хургбахьогI ер?!

Белам а белхам а

НАЬХА ХЬАШТАШ КХОАЧАШДАЦ

— Фу хувцаденнад шун юрта перестройка йолаеннача хана денз? — хетт аз Майртуп яхача юрта юкъе гIолла Iододача Искарга берда тIа сайна духьала кхийтача сагага.

— Укх оагIорахьа хIама хувцаденнадац. Дехьа оагIарахь бахачарга хатта, — аьнна, хьехар дир ше малув хьаала ца ловча саго.

Пхи минот ялалехьа Искарга дехьарча берда тIа яр со. Аз даьча хаттара хьалха дар мо жоп деллар цига нийсвенача саго а. Цунна а ланзар ше хьавовзийта а шоай юртара проблемаш ювца а.

— Со свеклаш лелаю Зайпулаев Хьусен ва. Аз дехар ду шуга укх Грозненская яхача улицах лаьца язделга. Дукха ха йоацаш Искарга чу цементовоз кIалтIараяьннай. Шоана гучча бесса во ба никъ. Оаха дукхаза увттадаьд из дош юрта Совета исполкома хьалхашка, хьадаь хIама-м дац, — юкъевоагIа тха къамаьлла новкъа гIолла дIавода саг.

Йоккха зама я шин даькъа Майртуп екъаш Искарг доагIа. Къонача а боккхийча а наха чIоагIа дукха еза моттиг я хи йист. Цига йоал юртара гIув, укхаза гIолла бода БIачи-юрта а кхы дIахо а бода никъ. Искарга хьалага хьежача оалалургдац цу хи юсте йоаллача гIувна чура хий наха мела мегаргда аьнна. БIарг дIа мел кхоачача нувхаш, машина оатхалаш, басар чухинна банкаш ядар. ХIанаб-те укхазара нах шоай юртарча жIовхьара Искарга бала боацаш?

ТIеххьарча хана цайоагIача моттиге нувхаш дIатовсар бахьан долаш, гIод техад Б. Мусаевна, Л. Акбулатовна, Ш. Мусулхановна, К. Акбулатовна, кхычарана а. Духхьал укх юрта бахараш мара кхы ма балара-кха из деш...

Иштта БIачи-юрта ваха Х. Мовтаев нувхаш Iойоассаеш воалача тIа а кхаьча, бехктокхаме эзар участкови инспектора. Инспектор тIакхаьча вецаре юрта бахача наха кхыбараш санна хIама ца оалаш дIавохийтаргвар Мовтаев а. ТIеххьарча итт шера юрта бахача наха дагадагIац шоай юрта лостам бара белхий баь. Улицашкара комитеташ хилар фу пайда ба цар хьадеш хIама ца хилча? Цар беча балха дукха сагота бац юрта Совета исполкома кулгалхой. Юрта юкъе меттел исполкома коа а бац лостам. Ш. Идалов, А. Висаев, К. Упаев ва исполкома здани лораярах, коа лостам лоаттабарах алапи ийдеш. Цхьабакъда, укхаза даж Iаьсий, лаккха урагIъяхай йоархIаш. ДогIаш дийлха коа этта Iамаш бIаргадайча гуш да, цар болх мишта бу.

— Исполкома председатель цамогаш ва, тIаккха со тIайоагIача сессена кийчо еш ва, — йоах укхаза болх беш волча Идалов Джабраила.

— МалагIча дешашка хьожаргъя сесси? — хетт аз.

— Хоржамхоша тIадехка декхараш мишта кхоачашду депутаташ, — жоп делар цо. Кхы а халкъа образоване дош а да тахка дезаш.

Хьалха тIадехка декхараш мишта кхоачашдаьд депутаташа?

Депутаташта У. Хамидовна, С. Мусаевна — механизатораштa. А. Юсуповна — шофера. Т. Багаевна — хьехархочоа. Э. Таймасхановна «Курчалойский» совхоза парткома секретарана, цхьа шуи ах шуи хьалха тIадехка декхараш дар: Грозненская яхача улицагIа асфальт билла, къахьегама а тIема а ветераний цIеношка телефонаш яхка, улицагIа электрически сердало хилийта, Кирова, Шерипова цIерагIа улицаш тоае. Царех кхоачашдаь хьалхардар мара дац.

— ХIаьта кхыча юртархой хьашташ кхоачашде вIаштIехьдаьннадий исполкома? — хетт аз Д. Идаловга.

— ВIаштIехьдаьнад, масала, А. Межиевна, Х. Зайнулаевна, С. Юдиевна лаьтан участкаш яла соцам бир. Цхьабакъда, проект ца хилар бахьан долаш, укх шера цIеноаш де вIаштIехьа ца доалаш висар Зайнулаев. Иштта бисар Б. Ахматов, Р. Доркаев, Х. Мусаев а. ХIаьта проект йоацаш цIенош хьалдоладарах гIод техад цхьабарашта. Иштта кхоачашъю укхаза 2000 шу тIакхачале хIара дезала къаьстта фусам, яха программа.

Лаьтта а ссуда а дIаделча иштта хала да-те наха еззача хана проект дIаяла?

А. АРСАМЕРЗАЕВА.

НГIАССР паччахьалкхен преми яккхара

Литература, искусства, музыка, архитектурап кинематографеи даькъе Нохч-ГIалгIай АССР Паччахьалкхен премп хьежаяра йолча комиссе хоам бу 1987 шера премп яккхара укх тайпара балхаш могадаь хиларах: «Вайнах» яхача халхара Нохч - ГIалгIай паччахьалкхен ансамбла программа. комиссе хоам, бу 1987 шера октябре чакхъяьнна а художественни совето тIайийца а яр, ноябре-декабре Поволжья городашка — Горьке, Чебоксаре, Йошкар-Оле, Саранске хиннача гастролешка дукххача зрителашта а иштта г. Ленинграде хиннача доазол арахьарча туристашта а бIаргайойта а яр. «Вайнаха» керда программа бIаргаяйнай вай зрителашта а.

Кинорежиссера РСФСР-еи НГIАССР-еи заслуженни деятела, СССР кинематографистий Союза члено Ильяс Вахидович Татаева даьккха «АтагIен хала бIаьстий» яха фильм. Цу фильме къаьгга хьагу режиссера граждански позици. Из хьахьекхад Центральнии моттигерчеи телевидене гIолла.

Хьамсара газет дешараш, комиссе дех шугара цу могадаьча балхех шоашта хетар хьаалар.

Оаш хьаахийтарга хьежжа кепаеттаргья шун предложенештеи замечанештеи.

Л. АУШЕВА.

Баскетболисташта хетадаь

«Физкультура и спорт» яхача издательствос арадаьккхад СССР-а заслуженни тренера Гомельский Александра «Центровые» яха книжка.

Баскетболах ловзараштa юкъе центровой керттера ва. Ловзашбарий аьттув балар ерригача команда толамах тийша да. Книжка автора бовзаш ба баскетболах ловзара берригa дикагIа бола центровойш, хIана аьлча из дукххача шерашка хинна вовзаш вола тренер ва. 13 очерка тIа дувц баскетболисташта ловзаш карагIдаьннараш, цар характеристика, спортивни карьера чакхъяьнначул тIехьагIара цар вахар.

Книжка тIа да эггара хьалхарча советски командагара денз сентябрага кхаччалца хиннача командай чемпионий 37 портрет, вешта аьлча эггара хьалхарча чемпионагара Отара Корсиягара денз эггара тIехьа хиннача чемпионашка Арвидас Сабонисагеи Александр Белостеннегеи кхаччалца болча чемпионий портреташ.

«Шеко яц, из бIарга мел вайначунна цIаккха вицлург ца хилар». Иштта дIайолалу 40—50 шерашка вовзаш хиннача баскетболиста Ахтаев Увайса вахарахи из ханал хьалха валарахи йола очерк.

Баскетбол езараша безаме дешаргда гIорваьнна волча баскетболиста Гомельский Александра книжка, пайдане а хургда.

Т. АНДРЕЕВА.

Редактор
О. Б. ГАДАБОРШЕВ.

ТЕЛЕВИДЕНИ

10 НОЯБРЬ ЕРА СОВЕТСКИ МИЛИЦЕ ДИ

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.35 — «Здравствуй, музы-
8.35 — «Здравствуй, музыка!» яха передача.
9.15 — «Петровка, 38» яха художественни фильм.
10.40, 15.30, 17.10 — «Кердадараш».
15.45 — Ашарий ганз. П. И. Чайковский — соль мажор оркестрацара фортепиана дола № 2 йола концерт. 44 сочинени.
16.40 — «Хьа дезарий дуне. «Ярмаркера» яха документальни фильм.
17.15 — «...Ялхайтта шу даланза а бокххагIа а».
18.00 — XIX партконференце курсагIа. Отчеташи выбораши. 3-гIа передача. «Красный котельщик» яхача Таганрогски завода партком харжарах.
18.45, 23.05 — «Тахан дунен тIа».
19.00 — «Действительно — народная». Чурча гIулакхий мехка органий балхах.
20.00 — Советски милице Ден хетадаь концерт.
21.00 — «Ха».
21.40 — Перестройка прожектор.
21.50 — Советски милице Ден хетадаьча концерта дIахоладар.
23.20 — Актуальни объектив. «Изобретательствои экологии» яхача документальни фильма премьера.

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика.
8.15 — «Начало личности» яха Iилма-доаржадара фильм.
8.35, 9.35 — Природоведени. 4-гIа класс.
8.55 — «Там, за грядой синих гор» яха документальни фильм.
9.05 — Испански мотт. Iомабу 1-ра шу.
9.55 — «Экспромт» яха док. фильм.
10.05 — СПТУ дешархошта. И. С. Тургенев. «Отцы и дети».
10.35, 11.35 — Физика. 7-гIа класс.
11.05 — Испански мотт. Iомабу 2-гIа шу.
12.00 — «Затишье» яха художественни фильм 1-ра сери.
13.05 — «Боккхий бараши бераши» «К нам прилетает Пигас?...» яха документальни фильм.
13.35, 22.35 — «Кердадараш».
13.40 — «Хождение по мукам» яха художественни фильм. 2-гIа сери — «Выбор».
17.10 — «Кердадараш» (гIалгIай меттала).
17.15 — «Хаи нахи» яха документальни фильм.
17.35 — Тахан — Дерригача дунен нагирхой ди.
18.05 — «Нохч-ГIалгIайче».
18.20 — «Лостама хаьхой» (нохчий меттала).
18.30 — Советски милице Ден хетадаь концерт (гIалгIай меттала).
19.00 — Футбол. УЕФА кубок. Финала 1/16. «Виктория» (Бухарест) — «Динамо» (Минск). Румынера передача. Перерыве (19.50) — «Бийса даькъала хийла шун, бераш!» «О шляпе, которая не хотела быть волшебной» яха мультфильм. (ЧССР).
21.00 — «Ха».
21.40 — Перестройка прожектор.
21.50 — «Затишье» яха художественни фильм. 2-гIа сери.

11 НОЯБРЬ, ПIАЬРАСКА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.35 — Советски илле концерт.
9.05 — Халкъа кхоллам.
9.35 — «Огарева, 6». Худ. фильм.
11.00, 15.30, 16.35 — «Кердадараш».
15.45 — Пятилетка: гIулакхаши нахи. «Петриковера баниираш» яхача документальни фильма премьера.
16.05 — «ХIана, сендухьа».
16.40 — Прогресс, информаци, реклама.
17.35 — Ангола халкъа цIей — Кортамукъален ди. «На стыке пустыни и океана» яха киноочерк.
17.45 — Халкъа ашараш.
18.00 — XIX партконференце курсагIа. Отчеташи харжамаши. 4-гIа передача. г. Вильнюса «Аудеяс» яхача прядильни фабрике партком харжарах.
18.45 — «Тахан дунен тIа».
19.05 — «Тайна желтого куста» яхача мультфильма премьера.
19.15 — СССР халкъа артиста С. Ростоцке фильмаш. «Лаьтти нахи» (1955 шу).
21.00 — «Ха»
21.40 — Перестройка прожектор.
21.50 — Илли-88.
22.10 — «Взгляд».
23.40 — Бокххийчарна дола мультфильмаш: «Жизнь пополам», «Треугольник».

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика.
8.15 — «Кхерар фуд ца ховш» Iилма-доаржадара фильм.
8.35, 9.35 — Г.-Х. Андерсена фаьлгаш. 4-гIа класс.
9.05 — Английски мотт. Iомабу 1-ра шу.
10.05 — СПТУ дешархошта. Астрономи. Планеташ.
10.35, 11.35 — Музыка. 6-гIа класс. Къовсамаи протестаи иллеш.
11.05 — Английски мотт. Iомабу 2-гIа шу.
12.05 — «Затишье» яха художественни фильм 2-гIа сери.
13.10 — «Гаьнардари юкъердари». «Вокха саги городи» док. фильм.
13.30, 23.00 — «Кердадараш».
13.35 — «Хождение по мукам». 3-гIа сери — «ТIом».
16.35 — «Кердадараш» (нохчий меттала).
16.40 — «Проблемаш» яха док. фильм.
17.25 — «Негатив» критически журнал.
17.40 — «Душа милосердия» яха фильм.
17.50 — Къамаьл ду Нохч-ГIалгIай XX областной партконференце делегаташа (нохчий меттала).
18.05 — «Нохч-ГIалгIайче».
18.20 — «Керттердар — гIулакх». Нохч-ГIалгIай цементни заводе хиннача отчет Iо-харжамий партсобранех. (25 октябре хиннача передача юхагойтар).
18.55 — Футбол. СССР чемпионат. «Днепр» — «Жальгирис». Перерыве (19.45) — «Бийса даькъала хийла шун, бераш!». «Шесть веселых пингвинят».
20.50 — Арфа локх РСФСР заслуженни артисткас. Э. Москвитинас.
21.00 — «Ха».
21.40 — Перестройка прожектор.
21.50 — Союзни республикай студе фильмаш. «Больше 40 градусов в тени» яхача художественни фильма премьера. «Азербайджанфильм».

РАДИО

10 НОЯБРЬ, ЕРА СОВЕТСКИ МИЛИЦЕ ДИ

7.45 ГIулакх сиздара баргал етташ.
7.57—8.00 Передачай программа. Хаоттам.
8.15 Республикански газетий обзор.
8.27 Передачай программа.
8.30 Лостама хаьхой.
8.50—9.00 Бехктокхама дефицит (нохчий меттала).
11.15 «Патриот» (нохчий меттала).
11.30 Халкъа хьашташ лорадеш (нохчий меттала).
11.45—12.00 «Интернационализм — вай вахара закон» (гIалгIай меттала).
15.15—15.30 Арендни подряд болх беш я (гIалгIай меттала).
17.15 Передачай программа. Хаоттам.
17.16 Къамаьл ду районни радиос. Гудермесски районера передача (нохчий меттала).
17.31 Советски милице Денна хетадаь праздничнн концерт.
18.00 Керда хоамаш.
18.30 Хоамаш.
18.40—19.00 «УнахцIено» радиожурнал (нохчий меттала).

11 НОЯБРЬ, ПIАЬРАСКА

7.45—8.00 «Юртара Iуйренаш». Хаоттам.
8.15 Республикански газетий обзор.
8.25 Передачай программа.
8.30 «Буракий кхашка», (нохчий меттала).
8.45—9.00 Дикал — предприяте кизга (гIалгIай меттала).
11.15—12.00 Художественни самодеятельноста доакъашхой концерт.
15.15—15.30 Конференцегара конференцега. Дог-айденнача къахьегама шераш (гIалгIай меттала).
17.15 Передачай программа. Хаоттам.
17.16 «Мишта ду шоана гIулакх?» (гIалгIай меттала).
17.31 «ЦIе сийгаш» (гIалгIай меттала).
17.46 ДоттагIлен концерт.
18.00 Керда хоамаш.
18.30 Хоамаш.
18.40—19.00 СССР керттерча закона хувцамехи тIатохарехи йола проект ювцаш (нохчий меттала).

Хоттам

Тахан республике гIоллеи Грознеи морхаш а йолаш, лаьгIо догIа а делхаш, къулбаседа - малхбузехьара секунде 2—7 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилеи фегара температура республике 0—5, Грозне 2—4 градус йовхал йолаш хилеи тарлу.

Кхоана морхаш а йолаш, йоачан а йоацаш, тайп-тайпарча сагIонашкахьара секунде 3—7 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилеи фегара температура бийсана 0—5, дийнахьа 0+5 градус йолаш хилеи тарлу.

Метеостанци.

ТХА АДРЕС: 364907. г. Грозный, Маяковске, ул. 92. Телефонаш: редактора — 2-45-57; редактора заместителa — 2-85-07; бехктокхама секретара — 2-84-68; отделий: партийни вахара — 2-53-12, промышленностеи транспортеи — 2-75-81, 2-65-01; юрта боахама — 2-47-84, 2-90-66; культура — 2-64-75, 2-75-78; письмой — 2-85-64; машинописни бюро — 2-89-51; корректорски — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907 г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 2-45-57; заместителя редактора — 2-85-07; ответственного секретаря — 2-84-68; отделов: партийной жизни — 2-53-12, 2-54-84; промышленности и транспорта — 2-75-81, 2-65-01; сельского хозяйства — 2-90-66, 2-47-84; культуры — 2-64-75, 2-75-78; писем — 2-85-64; машинописное бюро — 2-89-51; корректорская — 2-89-83.

Газет арадувлшинареи, ереи, шоаттеи деношка

СФ00317. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 3655.